

KUNST EN CULTUUR

FACULTEIT DER GEESTESWETENSCHAPPEN

UNIVERSITEIT LEIDEN

QANU
Catharijnesingel 56
PO Box 8035
3503 RA Utrecht
The Netherlands

Telefoon: +31 (0) 30 230 3100
E-mail: support@qanu.nl
Internet: www.qanu.nl

Projectnummer: Q0721

© 2019 QANU

Tekst en cijfermateriaal uit deze uitgave mogen, na toestemming van QANU en voorzien van bronvermelding, door middel van druk, fotokopie, of op welke andere wijze dan ook, worden overgenomen.

INHOUDSOPGAVE

RAPPORT OVER DE BACHEROPLEIDING KUNSTGESCHIEDENIS EN DE MASTEROPLEIDING ARTS AND CULTURE VAN DE UNIVERSITEIT LEIDEN 5

ADMINISTRATIEVE GEGEVENS VAN DE OPLEIDINGEN..... 5

ADMINISTRATIEVE GEGEVENS VAN DE INSTELLING 5

SAMENSTELLING VAN HET PANEL..... 5

WERKWIJZE VAN HET PANEL 6

SAMENVATTEND OORDEEL VAN HET PANEL 10

BEHANDELING VAN DE STANDAARDEN UIT HET BEOORDELINGSKADER VOOR DE BEPERKTE
OPLEIDINGSBEOORDELING 14

BIJLAGEN 33

BIJLAGE 1: BEOOGDE LEERRESULTATEN 35

BIJLAGE 2: OVERZICHT VAN DE PROGRAMMA'S 40

BIJLAGE 3: BEZOEKPROGRAMMA 47

BIJLAGE 4: BESTUDEERDE EINDWERKEN EN DOCUMENTEN 48

Dit rapport is vastgesteld op 1 juli 2019.

RAPPORT OVER DE BACHEROPLEIDING KUNSTGESCHIEDENIS EN DE MASTEROPLEIDING ARTS AND CULTURE VAN DE UNIVERSITEIT LEIDEN

Dit rapport volgt het Beoordelingskader Accreditatiestelsel Hoger Onderwijs Nederland voor de beperkte opleidingsbeoordeling van de NVAO (d.d. september 2018).

ADMINISTRATIEVE GEGEVENS VAN DE OPLEIDINGEN

Bacheloropleiding Kunstgeschiedenis

Naam van de opleiding:	Kunstgeschiedenis
CROHO-nummer:	56824
Niveau van de opleiding:	bachelor
Oriëntatie van de opleiding:	academisch
Aantal studiepunten:	180 EC
Afstudeerrichtingen:	Kunst en Cultuur Arts, Media and Society
Locatie:	Leiden
Varianten:	voltijd, deeltijd
Onderwijstaal:	Nederlands, Engels
Inleverdatum NVAO:	01/05/2020

Masteropleiding Arts and Culture

Naam van de opleiding:	Arts and Culture
CROHO-nummer:	60087
Niveau van de opleiding:	master
Oriëntatie van de opleiding:	academisch
Aantal studiepunten:	60 EC
Afstudeerrichtingen:	Art, Architecture and Interior before 1800 Contemporary Art in a Global Perspective Museums and Collections
Locatie:	Leiden
Varianten:	voltijd, deeltijd
Onderwijstaal:	Engels
Inleverdatum NVAO:	01/05/2020

Het bezoek van het visitatiepanel Kunst en Cultuur aan de Faculteit der Geesteswetenschappen van de Universiteit Leiden vond plaats op 21 en 22 maart 2019.

ADMINISTRATIEVE GEGEVENS VAN DE INSTELLING

Naam van de instelling:	Universiteit Leiden
Status van de instelling:	bekostigde instelling
Resultaat instellingstoets:	positief

SAMENSTELLING VAN HET PANEL

De NVAO heeft op 28 januari 2019 ingestemd met de samenstelling van het panel. Het panel dat de bacheloropleiding Kunstgeschiedenis en de masteropleiding Arts and Culture beoordeelde bestond uit:

- Prof. dr. J. (Jan) Baetens, hoogleraar Algemene Literatuurwetenschap en Culturele Studies aan de KU Leuven (België) [voorzitter];
- Prof. dr. A.S. (Ann-Sophie) Lehmann, hoogleraar Art History & Material Culture aan de Rijksuniversiteit Groningen;
- Em. prof. dr. R.E.O. (Rudi) Ekkart, emeritus hoogleraar Kunstgeschiedenis aan de Universiteit Utrecht;
- Prof. dr. K. (Koenraad) Jonckheere, hoogleraar binnen de vakgroep Kunst-, Muziek- en Theaterwetenschappen van de Universiteit Gent (België);
- S.W.J. (Stef) van Ool BA, research masterstudent Cultures of Arts, Science & Technology aan Maastricht University [student-lid].

Het panel werd ondersteund door Petra van den Hoorn-Flens MSc, die optrad als secretaris.

WERKWIJZE VAN HET PANEL

De beoordeling van de bacheloropleiding Kunstgeschiedenis en de masteropleiding Arts and Culture aan de Faculteit der Geesteswetenschappen van de Universiteit Leiden was onderdeel van de visitatiegroep Kunst en Cultuur. Van februari tot en met december 2019 beoordeelde het panel in totaal 34 opleidingen aan 10 universiteiten. Het cluster bestond uit de volgende deelnemende instellingen: Erasmus Universiteit Rotterdam, Universiteit Leiden, Open Universiteit, Rijksuniversiteit Groningen, Maastricht University, Universiteit van Amsterdam, Tilburg University, Radboud Universiteit, Universiteit Utrecht en Vrije Universiteit Amsterdam.

Het cluster Kunst en Cultuur heeft de logistieke en praktische begeleiding van de visitatie en de rapportage uitbesteed aan evaluatiebureau QANU. Dr. Fiona Schouten begeleidde het cluster als coördinator van QANU. Dr. Fiona Schouten, Petra van den Hoorn MSc en dr. Jesseka Batteau traden op als secretaris in het cluster.

Het visitatiepanel

Voor elk bezoek is een (sub)panel samengesteld, waarbij rekening is gehouden met de expertise, onafhankelijkheid en beschikbaarheid van de panelleden. Het volledige visitatiepanel bestond uit de volgende leden:

- Prof. dr. J. (Jan) Baetens [voorzitter]
- Prof. dr. A. (Annick) Schramme [voorzitter]
- Prof. dr. P.B.M. (Paul) van den Akker
- Dr. J. (Jeroen) Boomgaard
- Prof. dr. R.L. (Rosemarie) Buikema
- Prof. dr. A.S. (Ann-Sophie) Lehmann
- Prof. dr. K. (Karel) Vanhaesebrouck
- Prof. dr. H.J.G. (Henri) Beunders
- Em. prof. dr. S.L. (Sible) de Blaauw
- Drs. A.N. (Lex) ter Braak
- Em. prof. dr. C.A. (Claudine) Chavannes-Mazel
- Prof. dr. P.A.J.M. (Peter-Arno) Coppen
- Drs. P.H.G.J. (Patrick) Cramers
- Prof. dr. M. (Mark) Delaere
- Prof. dr. M. (Mark) Deuze
- Prof. dr. A. (Alexander) Dhoest
- Drs. M.J. (Marie-Jose) Eijkemans
- Em. prof. dr. R.E.O. (Rudi) Ekkart
- Prof. dr. phil. W.D. (Wolf-Dieter) Ernst
- Prof. dr. J.B.H. (Johan) de Haan
- Prof. dr. K. (Koenraad) Jonckheere
- Prof. dr. S. (Susan) Legene
- Prof. dr. P. (Philippe) Meers

- Drs. Y.H.M. (Yoeri) Meessen
- Prof. dr. J. (Joost) Raessens
- Dr. M. (Margriet) Schavemaker
- Drs. E.A.M. (Liesbeth) Schöningh
- Prof. dr. C.B. (Cas) Smithuijsen
- Dr. M.T.A. (Marie-Therese) van Thoor
- Prof. dr. E. (Lies) Wesseling
- Dr. M (Marlous) Willemsen
- M (Mirjam) Deckers BA [student-lid]
- S.W.J. (Stef) van Ool BA [student-lid]
- V.L. (Vivian) van Slooten MA [student-lid]
- E.M. (Eeke) van der Wal MA [student-lid]
- Prof. dr. A. (Ann) Rigney [referent Universiteit van Amsterdam]
- Em. prof. dr. C. (Carel) Jansen [referent Taal en Cultuur Studies Universiteit Utrecht]
- Prof. dr. E.J. (Liesbeth) Korthals Altes [referent Taal en Cultuur Studies Universiteit Utrecht]
- Dr. J.W. (Jan Willem) Honig [referent Taal en Cultuur Studies Universiteit Utrecht]
- Prof. dr. D. (Dominiek) Sandra [referent Taal en Cultuur Studies Universiteit Utrecht]
- Dr. K.E. (Kim) Knibbe [referent Taal en Cultuur Studies Universiteit Utrecht]

Voorbereiding

Op 10 september 2018 vond de voorzitterstraining plaats. Daarbij informeerde QANU de panelvoorzitter over zijn rol tijdens de visitaties. Ook werd hij geïnformeerd over de van toepassing zijnde beoordelingskaders, de werkwijze en de planning van bezoeken en rapportage. Het panel kwam voor de eerste keer bijeen in een startvergadering op 14 januari 2019, waarin de beoordelingskaders, het visitatieproces en de planning aan bod kwamen. Tevens werd een werkwijze voor de visitaties afgesproken.

De coördinator stelde een bezoekprogramma op in overleg met de contactpersonen van de faculteit. De faculteit selecteerde vervolgens voor elke gespreksronde representatieve gesprekspartners. Het bezoekprogramma is in dit rapport opgenomen als bijlage 3.

In de aanloop naar het visitatiebezoek aan de Universiteit Leiden ontving QANU de zelfevaluatie rapporten van de opleiding(en) en stuurde deze door aan de panelleden. De coördinator en panelvoorzitter maakten een selectie van 15 eindwerken van elk van de te beoordelen opleidingen. Deze eindwerken werden geselecteerd uit een lijst van afgestudeerden binnen een bepaalde periode. Voor de bacheloropleiding besloeg die periode 01-01-2016 tot 01-09-2018; voor de masteropleiding besloeg die periode 01-08-2017 tot 01-09-2018. Bij het maken van de selectie hielden de coördinator en voorzitter rekening met variatie in onderwerpkeuze, afstudeervariant, begeleiding en beoordeling.

De panelleden bestudeerden het zelfevaluatie rapport, de eindwerken en de bijbehorende beoordelingsformulieren en stuurden hun bevindingen op naar de secretaris. De secretaris verzamelde de vragen en opmerkingen van het panel in een document en verspreidde dit onder de panelleden.

Voorafgaand aan het bezoek hield het panel een vooroverleg waarin de voorlopige bevindingen naar aanleiding van de zelfevaluatie rapporten, de gelezen scripties en de taakverdeling ter sprake kwamen.

Bezoek

Het visitatiebezoek aan Universiteit Leiden vond plaats op 21 en 22 maart 2019. Voorafgaand aan en tijdens het bezoek bestudeerde het panel aanvullend materiaal. Een overzicht van dit materiaal is te vinden in bijlage 4. Eén panellid, prof. dr. Ann-Sophie Lehmann, kon niet bij het visitatiebezoek aanwezig zijn. Voorafgaand aan het bezoek heeft zij het aanwezige materiaal en enkele eindwerken bestudeerd en van commentaar voorzien. Voorts was zij tijdens het bezoek telefonisch bereikbaar voor aanvullend overleg met het panel. Deze werkwijze, die vooraf is afgestemd met de faculteit,

heeft ervoor gezorgd dat ze in voldoende mate heeft bijgedragen aan de oordeelsvorming van het panel. Tijdens het bezoek sprak het panel met studenten en docenten, het management en verantwoordelijken, alumni en vertegenwoordigers van de examencommissie. Tevens bood het panel studenten en docenten de gelegenheid om informeel met het panel te spreken tijdens een inloopspreekuur. Eén student heeft van deze gelegenheid gebruik gemaakt.

Het panel beëindigde het bezoek met een intern overleg om de voorlopige bevindingen te formuleren. Ter afsluiting van het bezoek gaf de voorzitter een publieke mondelinge toelichting, waarin hij de voorlopige indrukken en algemene observaties van het panel presenteerde.

Consistentie en ijking

De consistentie in de beoordeling werd op diverse manieren geborgd:

1. Het panel werd zodanig samengesteld dat de voorzitter en een aantal panelleden bij meerdere visitatiebezoeken aanwezig waren.
2. De coördinator was aanwezig bij het opstellen van de voorlopige bevindingen aan het eind van elk bezoek.

Rapportage

De secretaris schreef een conceptrapport op basis van de bevindingen van het panel en legde dat vervolgens voor aan de coördinator voor een collegiale toets. Daarna vroeg de secretaris de panelleden om het rapport te bekijken en van feedback te voorzien. Na verwerking van de feedback en na akkoord van het panel stuurde de coördinator het rapport naar de faculteit met het verzoek om feitelijke onjuistheden te melden. De feitelijke onjuistheden werden na overleg tussen de coördinator en de voorzitter door de secretaris gecorrigeerd. Vervolgens werd het rapport door het panel vastgesteld en toegestuurd aan de Faculteit en aan het College van Bestuur van de universiteit.

Definitie oordelen

In overeenstemming met het Beoordelingskader voor de beperkte opleidingsbeoordeling van de NVAO heeft het panel de volgende definities voor de beoordeling van de afzonderlijke standaarden gehanteerd:

Basiskwaliteit

De kwaliteit die in internationaal perspectief redelijkerwijs mag worden verwacht van een associate degree-, bachelor- of masteropleiding binnen het hoger onderwijs.

Voldoet

De opleiding voldoet op de standaard aan basiskwaliteit.

Voldoet ten dele

De opleiding voldoet in belangrijke mate aan basiskwaliteit op de standaard maar er zijn verbeteringen nodig om volledig aan de standaard te voldoen.

Voldoet niet

De opleiding voldoet niet aan basiskwaliteit op de standaard.

In overeenstemming met het Beoordelingskader voor de beperkte opleidingsbeoordeling van de NVAO heeft het panel de volgende definities gehanteerd voor de beoordeling van de opleiding als geheel:

Positief

Op alle standaarden 'voldoet'.

Positief onder voorwaarden

Standaard 1 'voldoet' en maximaal op twee standaarden een 'voldoet ten dele' waarbij het panel het opleggen van voorwaarden adviseert.

Negatief

In de volgende situaties:

- 'voldoet niet' op een of meer standaarden;
- 'voldoet ten dele' op standaard 1;
- 'voldoet ten dele' op een of twee standaarden waarbij het panel niet adviseert om voorwaarden op te leggen;
- op drie of meer standaarden 'voldoet ten dele'.

SAMENVATTEND OORDEEL VAN HET PANEL

Bacheloropleiding Kunstgeschiedenis

Beoogde leerresultaten

De bacheloropleiding heeft volgens het panel duidelijke en specifieke beoogde leerresultaten geformuleerd, van voldoende academisch niveau. Wel vindt het panel de eindtermen wat ambitieus gesteld en beveelt aan de eindtermen te prioriteren op basis van vereiste kennis. Het panel waardeert het feit dat de opleiding zich niet alleen richt op de klassieke kunstgeschiedenis, maar ook aandacht besteedt aan nieuwe (digitale) media. Het panel adviseert de opleiding om deze brede benadering in te zetten om ook het beoogde beroepenveld breder te formuleren. Het panel waardeert de rode draad in de opleiding, namelijk het bestuderen van de interactie tussen kunst en beschouwer.

Onderwijsleeromgeving

De opleiding is volgens het panel duidelijk van voldoende academisch niveau. De inhoud van de opleiding sluit goed aan op de gestelde eindtermen. De profilering van de opleiding is mooi uitgewerkt in het programma en de werkvormen zijn gevarieerd. Wel vindt het panel de inhoud van de cursussen nog sterk op de klassieke kunsthistorie gericht en het adviseert dan ook het programma verder uit te breiden met modernere takken van kunst, zoals *Digital Humanities*. Het panel waardeert de interdisciplinaire en mondiale benadering. Het adviseert deze nog verder uit te breiden richting de niet-academische wereld. Het panel is positief over de taalkeuze van de bacheloropleiding, met een Nederlands- en een Engelstalige variant die qua insteek en inhoud verschillen. Zeer tevreden is het panel over de leerlijnen die gedurende de studie jaren gelijkmatig aan de orde komen. Daarbij is een logische, inhoudelijk sterke, opbouw waarneembaar. Ook over de aandacht voor *transferable skills* is het panel erg positief. Studenten en alumni lijken nog weinig doordrongen te zijn van de toegevoegde waarde van deze *skills* en het panel is dan ook blij te vernemen dat het opleidingsmanagement heeft aangegeven explicieter het nut van deze vaardigheden richting de huidige studenten te communiceren.

De opleiding heeft te maken met een grote instroom van buitenlandse studenten. Het panel is zeer positief over de ondersteunende activiteiten die het opleidingsmanagement onderneemt om de niveauverschillen tussen studenten met diverse achtergronden zo snel mogelijk weg te werken en deze studenten zich welkom te laten voelen.

De studeerbaarheid in de bacheloropleiding voldoet, maar het panel merkt op dat studenten vertraging kunnen oplopen door een te ambitieus scriptieproject. Het beveelt de opleiding aan dit bij te sturen en de verwachtingen rondom de scriptie duidelijk te communiceren naar studenten. Daarnaast ervaren studenten de opleiding soms als minder uitdagend en combineren ze haar met een tweede studie of een baan. Het panel adviseert de opleiding meer verantwoordelijkheid bij de studenten te leggen, zodat bij hen het idee dat ze bij de hand worden genomen, wegvalt. Verder kan de opleiding de lesstof in cursussen met een hoog slagingspercentage diepgaander of juist breder maken en de studenten actief informeren over de mogelijk studievertragende gevolgen van een tweede studie of baan naast deze opleiding.

De opleiding biedt de studenten ruim de kans hun eigen accenten te leggen. De mogelijkheid van een stage wordt op dit moment nog weinig benut. Het panel betreurt dit, aangezien de opleiding veel energie steekt in het werven van stageplaatsen, bijvoorbeeld in het buitenland. Het panel adviseert het management om studenten persoonlijk te ondersteunen bij de organisatie van een stage en de structuur van het opleidingsprogramma zó te reorganiseren dat stage lopen makkelijker in te passen is in het studieprogramma.

Het panel is positief over de staf. Het docententeam beschikt over voldoende expertise. Studenten en alumni geven aan zeer tevreden te zijn over de docenten van de bacheloropleiding. Op dit moment heerst een hoge werkdruk onder het docententeam, wat zal veranderen door nieuw personeel aan

te stellen. Het panel adviseert de werving van nieuwe stafleden te benutten om de opleiding te verbreden en interdisciplinair te versterken.

Toetsing

Het panel constateert dat de toetsing en toetssystematiek op adequate wijze is vormgegeven. Het panel is zeer positief over hoe de opleiding continu op zoek is naar vernieuwende toetsvormen. Wel heeft het panel geconstateerd dat de tentamens door studenten als eenvoudig worden ervaren en het adviseert de opleiding deze tentamens qua inhoud en niveau beter aan te laten sluiten bij de betreffende cursus. Wat betreft de beoordeling van de eindwerken adviseert de opleiding te zorgen dat de onafhankelijkheid van eerste en tweede lezers altijd geborgd is. Ook raadt het panel aan onderscheid te maken tussen de beoordelingsformulieren van bachelor- versus masterscripties.

Het panel is over het algemeen positief over de taken die de examencommissie uitvoert. De steekproeven die zij van papers en eindwerken neemt waardeert het panel zeer. Wel vindt het panel dat de commissie wat meer proactief te werk zou kunnen gaan. Zo zou de commissie zich meer kunnen verdiepen in de toetsing binnen de opleiding door van alle toetsen de toetsanalyses op te vragen.

Gerealiseerde leerresultaten

Het panel stelt vast dat afgestudeerden van de bacheloropleiding de beoogde leerresultaten van de opleiding behalen. Het panel constateerde een gevarieerd niveau binnen de eindwerken en stelde vast dat ze soms erg groot en ambitieus zijn opgezet voor een bachelorscriptie. Een verbeterpunt is het gebruik van wetenschappelijke literatuur. Alumni van de bacheloropleiding studeren doorgaans verder in een masteropleiding. Daarbij ervaren ze geen aansluitingsproblemen.

Masteropleiding Arts and Culture

Beoogde leerresultaten

De masteropleiding heeft volgens het panel duidelijke en specifieke beoogde leerresultaten geformuleerd, van voldoende academisch niveau. Het panel waardeert het feit dat de opleiding zich niet alleen richt op de klassieke kunstgeschiedenis, maar ook aandacht besteedt aan nieuwe (digitale) media. Het panel adviseert de opleiding om deze brede benadering in te zetten om ook het beoogde beroepenveld breder te formuleren. Het panel waardeert de rode draad in de opleiding, namelijk het bestuderen van de interactie tussen kunst en beschouwer.

Onderwijsleeromgeving

De opleiding is volgens het panel duidelijk van voldoende academisch niveau. De inhoud van de opleiding sluit goed aan op de gestelde eindtermen. De profilering van de opleiding is mooi uitgewerkt in het programma en de werkvormen zijn gevarieerd. Wel vindt het panel de inhoud van de cursussen nog sterk op de klassieke kunsthistorie gericht en het adviseert dan ook het programma verder uit te breiden met modernere takken van kunst, zoals *Digital Humanities*. Het panel waardeert de interdisciplinaire en mondiale benadering in het onderwijsprogramma. Het adviseert deze nog verder uit te breiden richting de niet-academische wereld. Het panel vraagt het opleidingsmanagement daarbij aandacht te besteden aan de masterspecialisatie *Museums and Collections*, waarbinnen het interdisciplinaire en mondiale perspectief het minst aanwezig is, vergeleken met de andere masterspecialisaties. Zeer tevreden is het panel over de leerlijnen die vanuit de bacheloropleiding worden gecontinueerd. Ook over de aandacht voor *transferable skills* is het panel erg positief. Studenten en alumni lijken nog weinig doordrongen te zijn van de toegevoegde waarde van deze *skills* en het panel is dan ook blij te vernemen dat het opleidingsmanagement heeft aangegeven explicieter het nut van deze vaardigheden richting de huidige studenten te communiceren. Het panel is minder enthousiast over de taalkeuze van de opleiding en adviseert te onderzoeken welke onderwijstaal of combinatie van talen het meest logisch aansluit op de doelstellingen van de masteropleiding.

De opleiding heeft te maken met een grote instroom van buitenlandse studenten. Het panel is zeer positief over de ondersteunende activiteiten die het opleidingsmanagement onderneemt om de niveaunderschillen tussen studenten met diverse achtergronden zo snel mogelijk weg te werken en deze studenten zich welkom te laten voelen.

Het panel is blij om te zien dat het management en de studietoördinator actief op zoek zijn naar mogelijkheden om de studeerbaarheid van de masteropleiding te verhogen. Het panel raadt de opleiding aan daarbij zowel te investeren in een optimale roostering van de seminars, waarbij de studielast gelijkmatiger over het jaar verspreid wordt, als in de voorlichting over de arbeidsmarkt, waardoor studenten met meer vertrouwen in hun toekomst het afstudeerproces in gaan.

De opleiding biedt de studenten ruim de kans hun eigen accenten te leggen. De mogelijkheid van een stage wordt op dit moment nog weinig benut. Het panel betreurt dit, aangezien de opleiding veel energie steekt in het werven van stageplaatsen, bijvoorbeeld in het buitenland. Het panel adviseert het management om studenten persoonlijk te ondersteunen bij de organisatie van een stage en de structuur van het opleidingsprogramma zó te reorganiseren dat stage lopen makkelijker in te passen is in het studieprogramma.

Over de staf van de opleiding is het panel positief. De docenten beschikken over voldoende expertise. Ook studenten en alumni geven aan zeer tevreden te zijn over het docententeam. Op dit moment heerst een hoge werkdruk onder de staf, wat zal veranderen door nieuw personeel aan te stellen. Het panel adviseert de werving van nieuwe stafleden te benutten om de opleiding te verbreden en interdisciplinair te versterken.

Toetsing

Het panel constateert dat de toetsing en toetssystematiek op adequate wijze is vormgegeven. Het panel is zeer positief over hoe de opleiding continu op zoek is naar vernieuwende toetsvormen. Wat betreft de beoordeling van de eindwerken adviseert de opleiding te zorgen dat de onafhankelijkheid van eerste en tweede lezers altijd geborgd is. Ook raadt het panel aan onderscheid te maken tussen de beoordelingsformulieren van bachelor- versus masterscripties.

Het panel is over het algemeen positief over de taken die de examencommissie uitvoert. De steekproeven die zij van papers en eindwerken neemt waardeert het panel zeer. Wel vindt het panel dat de commissie wat meer proactief te werk zou kunnen gaan. Zo zou de commissie zich meer kunnen verdiepen in de toetsing binnen de opleiding door van alle toetsen de toetsanalyses op te vragen.

Gerealiseerde leerresultaten

Het panel is van oordeel dat de afgestudeerden alle beoogde leerresultaten van de opleiding behalen. Bij het doornemen van enkele eindwerken was het panel met name te spreken over de methodische uitwerking van de onderzoeksvraag. De kansen op de arbeidsmarkt voor een functie als museumconservator zijn klein, maar alumni hebben dankzij de veelzijdigheid aan vaardigheden en kennis die binnen de opleiding aan bod komen een veel breder arbeidsmarktperspectief, ook buiten de culturele sector.

Het panel beoordeelt de Standaarden uit het Beoordelingskader voor de beperkte opleidingsbeoordeling als volgt:

Bacheloropleiding Kunstgeschiedenis

Standaard 1: Beoogde leerresultaten	voldoet
Standaard 2: Onderwijsleeromgeving	voldoet
Standaard 3: Toetsing	voldoet
Standaard 4: Gerealiseerde leerresultaten	voldoet

Algemeen eindoordeel positief

Masteropleiding Arts and Culture

Standaard 1: Beoogde leerresultaten voldoet

Standaard 2: Onderwijsleeromgeving voldoet

Standaard 3: Toetsing voldoet

Standaard 4: Gerealiseerde leerresultaten voldoet

Algemeen eindoordeel positief

De voorzitter, prof. dr. Jan Baetens, en de secretaris, Petra van den Hoorn-Flens MSc, van het panel verklaren hierbij dat alle panelleden kennis hebben genomen van dit rapport en instemmen met de hierin vastgestelde oordelen. Zij verklaren ook dat de beoordeling in onafhankelijkheid heeft plaatsgevonden.

Datum: 1 juli 2019.

BEHANDELING VAN DE STANDAARDEN UIT HET BEOORDELINGSKADER VOOR DE BEPERKTE OPLEIDINGSBEOORDELING

Standaard 1: Beoogde leerresultaten

De beoogde leerresultaten passen bij het niveau en de oriëntatie van de opleiding en zijn afgestemd op de verwachtingen van het beroepenveld en het vakgebied en op internationale eisen.

Bevindingen

Bacheloropleiding

Het zelfevaluatie rapport van de bacheloropleiding Kunstgeschiedenis aan de Universiteit Leiden beschrijft een brede opleiding, waarin aandacht is voor alle facetten binnen het vakgebied. Studenten maken niet alleen kennis met verschillende kunstvormen, maar doen dit bovendien vanuit verschillende theoretische kaders en perspectieven, met behulp van verschillende methodologieën. De bacheloropleiding biedt de keuze uit twee afstudeerrichtingen: Kunst en Cultuur (KC) en Arts, Media and Society (AMS). Rode draad binnen beide varianten is een diepgaande bestudering van het kunstobject en de effecten van dat object op de beschouwer. In de KC-variant wordt de nadruk gelegd op kunstgeschiedenis. De AMS-variant profileert zich als uniek in Nederland, door de traditionele kunstgeschiedenis te combineren met mediastudies. In deze afstudeervariant bestuderen studenten het effect van actuele kwesties (globalisering, technologische ontwikkelingen) op hedendaagse (digitale) kunst, door gebruik te maken van bestaande theoretische kaders uit de klassieke kunsttheorie. Het panel waardeert de keuze van de opleiding om een combinatie te maken tussen kunstgeschiedenis en mediastudies, waarmee een interessante toevoeging aan het kunstgerelateerde opleidingsaanbod in Nederland is gecreëerd.

Het panel waardeert de heldere wijze waarop de beoogde leerresultaten (zie bijlage 1) voor de opleiding zijn geformuleerd. Hierin zijn ook variant-specifieke eindtermen opgenomen. Zo moet elke student aan het eind van de bacheloropleiding een kunstwerk (KC) of thema's binnen kunsten, media en samenleving (AMS) kunnen plaatsen in hun ontstaanscontext, deze volgens huidige wetenschappelijke opvattingen kunnen bestuderen, en in staat zijn om bronnen over kunstwerken of thema's op kritische wijze te verzamelen en deze te gebruiken in een helder betoog. De eindtermen zijn gerelateerd aan de Dublin-descriptoren en weerspiegelen volgens het panel in voldoende mate het niveau en de oriëntatie van de bacheloropleiding.

Bij het doornemen van de eindtermen voor de bacheloropleiding merkte het panel op dat deze vrij ambitieus gesteld zijn. De eindtermen veronderstellen een brede, maar tevens diepgaande, kennis bij afgestudeerden. Bovendien verschillen de eindtermen slechts in beperkte mate van die van de masteropleiding: de bacheloropleiding behandelt hetzelfde brede scala aan perspectieven en met name de eindtermen onder het kopje Oordeelsvorming en Communicatievaardigheden lijken op de eindtermen die bij de masteropleiding zijn geformuleerd. Tijdens het visitatiebezoek is het panel hierover in gesprek gegaan met het opleidingsmanagement. Daaruit is gebleken dat het management als uitgangspunt heeft dat elke student binnen de bacheloropleiding een brede kennisbasis verwerft, die hij/zij aanvult met expertise binnen een zelf te bepalen vakgebied binnen de kunstgeschiedenis. De eindtermen zoals deze zijn geformuleerd weerspiegelen dit uitgangspunt niet voldoende expliciet en zouden de suggestie kunnen wekken dat een diepgaande kennis van alle genoemde vakgebieden binnen de kunsten wordt beoogd. Het panel zou de tweeledige doelstelling (enige vertrouwdheid met een breed spectrum; diepgaande kennis op een bepaald vakgebied) meer naar voren willen zien komen in de formulering van de eindtermen. De opleiding dient dan ook te concretiseren welke kennis er op welk niveau minstens behaald dient te zijn en op welk gebied de student zich mag specialiseren. Hiermee worden de eindtermen die voor de bacheloropleiding opgesteld zijn realistischer, beter toetsbaar en zullen ze zich beter onderscheiden ten opzichte van de eindtermen zoals die geformuleerd zijn voor de masteropleiding.

Masteropleiding

De Engelstalige masteropleiding kent drie tracks die elk aansluiten bij een ander vakgebied binnen de kunstgeschiedenis, namelijk hedendaagse kunst, oude kunst en de rol van musea in de samenleving. De specialisatie Contemporary Art in a Global Perspective richt zich op uitdagingen van hedendaagse kunstgeschiedenis in een mondiaal perspectief. Zij bestudeert de wisselwerking tussen kunst en zaken als globalisering en maatschappelijke ontwikkelingen. Politieke relevantie en politiek engagement van de kunst zijn belangrijke onderwerpen in deze specialisatie. Ook culturele uitwisseling tussen westerse en niet-westerse kunstenaars wordt in deze specialisatie bestudeerd. Binnen de specialisatie Art, Architecture and Interior before 1800 bestudeert de student de culturele oorsprong van kunst, architectuur en interieur van West-Europa. Hierbij wordt regelmatig een interdisciplinaire benadering van de kunstgeschiedenis gebruikt: centrale thema's worden steeds vanuit twee vakgebieden binnen de kunstgeschiedenis behandeld, bijvoorbeeld wooncultuur in combinatie met esthetica. De specialisatie Museums and Collections richt zich op ontwikkelingen binnen musea en culturele instellingen. Een centraal thema binnen deze specialisatie is onderzoek naar de maatschappelijke functies die musea vervullen. Invloeden van buitenaf, zoals politieke, economische en ethische aspecten komen in deze specialisatie ook aan bod. Het panel is te spreken over de wijze waarop de masteropleiding drie specialismen binnen de kunstgeschiedenis (hedendaagse kunst, oude kunst en de rol van musea) tot drie aantrekkelijke, inhoudelijk voldoende verschillende, specialisaties heeft omgevormd.

Het panel is tevreden over de beoogde leerresultaten zoals deze voor de masteropleiding zijn opgesteld (zie bijlage 1). In de masteropleiding verdiepen studenten de in de bacheloropleiding verworven kennis binnen een door hen gekozen specialisatie. Van studenten wordt verwacht dat zij een kritische visie ontwikkelen ten aanzien van het huidige kunsthistorische debat binnen een thema naar keuze. Door middel van literatuuronderzoek en een goede onderzoeksvraag bepalen studenten hun positie binnen dat debat. De eindtermen zijn direct gerelateerd aan de Dublin-descriptoren en weerspiegelen volgens het panel in voldoende mate het niveau en de oriëntatie van de masteropleiding. Het panel is zeer positief over de specialisatie-specifieke eindtermen die de opleiding naast de opleidingsbrede eindtermen heeft geformuleerd, als antwoord op de aanbevelingen van de vorige visitatiecommissie.

Profilering

Het verbindend element tussen de bachelor- en de masteropleiding is de analyse van de rol van de kunsten in de samenleving, waarbij de interactie tussen kunstwerk en beschouwer centraal staat. Om kunst in een zo breed mogelijke context te kunnen bestuderen wordt ze binnen beide opleidingen benaderd vanuit een interdisciplinair en mondiaal perspectief. Studenten bestuderen kunst terwijl ze gebruikmaken van theoretische kaders uit andere vakgebieden (zoals filosofie, theaterwetenschap of antropologie). Daarnaast analyseren studenten het effect van bijvoorbeeld politieke trends en maatschappelijke problemen op verschillende kunststromingen. Het panel constateert dat beide perspectieven in voldoende mate in beide opleidingen terug te vinden zijn. Met name de masterspecialisatie Arts, Architecture and Interior before 1800 heeft een sterk interdisciplinair karakter en in de bachelorspecialisatie Arts, Media and Society en de masterspecialisatie Contemporary Art in a Global Perspective speelt het mondiale perspectief een grote rol. Het panel heeft gezien dat het opleidingsmanagement continu bezig is de interdisciplinariteit te versterken door een grotere verwevenheid van de beide opleidingen met andere disciplines te bewerkstelligen. Zo wordt er in de bacheloropleiding reeds aandacht besteed aan wiskunde en natuurkunde en relateert men beeldende kunst uit een bepaalde periode bijvoorbeeld aan de architectuur uit diezelfde periode. Het panel is van mening dat deze interdisciplinariteit nog verder versterkt zou kunnen worden door nog intensievere samenwerking op te zoeken met de niet-academische wereld (zoals nu reeds bestaat met onder meer het Rijksmuseum). De Leidse omgeving, met een zeer rijke aanwezigheid van belangrijke culturele instellingen, kan hierbij een hefboomfunctie vervullen, terwijl de internationale oriëntatie van het studieprogramma zelf vele kansen biedt tot samenwerking met andere partners in binnen- en buitenland. Juist vanwege de doelstelling om de rol van de kunsten in de samenleving te bestuderen, is een partnerschap met een museum, kunstacademie of een

stimuleringsfonds op het gebied van kunst en cultuur, zeer aantrekkelijk voor de student (zie standaarden 2 en 4). Tot slot is het panel positief over de manier waarop de beide Leidse opleidingen zich onderscheiden van andere opleidingen Kunstgeschiedenis elders in het land door in beide opleidingen ook aandacht te besteden aan interieur en wooncultuur.

Beroepenveld

Het panel is minder enthousiast over de aansluiting die de opleidingen zoeken met het beroepenveld. Aan de ene kant besteden de opleidingen veel aandacht aan maatschappelijke ontwikkelingen (globalisering, technologische ontwikkelingen) en moderne (digitale) media. Aan de andere kant heeft het panel uit de documentatie en de gesprekken met het opleidingsmanagement en docenten geconcludeerd dat beide opleidingen als primair doel hebben studenten op te leiden tot museumconservator. Deze vrij klassieke houding ten opzicht van het arbeidsmarktperspectief versus de eigentijdse inhoudelijke invulling van de opleiding heeft het panel verward. De beoogde leerresultaten van de opleidingen sluiten goed aan op het profiel van museumconservator, maar het panel acht dit beroepenveld te smal. Bovendien vindt het panel dat het mondiale, interdisciplinaire en maatschappelijke perspectief van de opleidingen unieke kansen bieden om het beoogde beroepenveld te verbreden. Het panel moedigt de opleiding dan ook aan te inventariseren hoe breed het uitstrooprofiel in werkelijkheid is en of enkele eindtermen hierop afgestemd zouden kunnen worden.

Overwegingen

Zowel de bachelor- als de masteropleiding heeft volgens het panel duidelijke en specifieke beoogde leerresultaten geformuleerd, van voldoende academisch niveau. Wel vindt het panel de eindtermen voor de bacheloropleiding wat ambitieus gesteld en beveelt aan de eindtermen te prioriteren op basis van vereiste kennis. Het panel waardeert het feit dat beide opleidingen zich niet alleen richten op de klassieke kunstgeschiedenis, maar ook aandacht besteden aan nieuwe (digitale) media. Het panel adviseert de opleidingen om deze brede benadering in te zetten om ook het beoogde beroepenveld breder te formuleren. Het panel waardeert de rode draad in beide opleidingen, namelijk het bestuderen van de interactie tussen kunst en beschouwer.

Conclusie

Bacheloropleiding Kunstgeschiedenis: het panel beoordeelt Standaard 1 als 'voldoet'.

Masteropleiding Arts and Culture: het panel beoordeelt Standaard 1 als 'voldoet'.

Standaard 2: Onderwijsleeromgeving

Het programma, de onderwijsleeromgeving en de kwaliteit van het docententeam maken het voor de instromende studenten mogelijk de beoogde leerresultaten te realiseren.

Bevindingen

Programma

Studenten van de bacheloropleiding (zie bijlage 2 voor een overzicht van het curriculum) kiezen aan het begin van de opleiding uit twee afstudeervarianten: Kunst en Cultuur of Arts, Media and Society (KC en AMS). De AMS-variant staat nog in de kinderschoenen: deze variant is te volgen sinds het academisch jaar 2017-2018. In het eerste semester van de bacheloropleiding volgen studenten van beide afstudeerrichtingen hetzelfde studieprogramma (de voertaal uitgezonderd; zie onder kopje *Onderwijstaal*). Dankzij deze opzet is het voor studenten mogelijk om halverwege het eerste studiejaar nog over te stappen op de andere variant. Vanaf het tweede semester van het eerste studiejaar gaan de beide afstudeervarianten inhoudelijk uit elkaar. De KC-variant richt zich vanaf dan op iconografie en de kunstgeschiedenis van na 1400. In de AMS-variant wordt de nadruk gelegd op contemporaine kunst, actuele kwesties in de samenleving en media. Toch kennen beide varianten ook in het tweede en derde studiejaar overlap: 66 procent van de totale bacheloropleiding is identiek.

Binnen elke cursus van de opleiding staat steeds het kunstobject centraal. In het derde jaar kunnen studenten kiezen of ze hun kennis willen verdiepen of verbreden. Daarbij mogen ze 30 EC vrije keuzeruimte inrichten naar eigen wens, met een stage of een minor van de eigen of een andere faculteit. Met de bachelorscriptie (10 EC) ronden de studenten de opleiding af.

In de masteropleiding kiezen studenten uit de drie specialisaties (zie bijlage 2). Binnen de specialisatie Museums and Collections komen zaken als verzamelingen, kunstroof en restitutieproblematiek in de vroegmoderne tijd en het recente verleden aan bod. De interdisciplinair georiënteerde specialisatie Art, Architecture and Interior before 1800 behandelt steeds een centraal thema vanuit twee disciplines binnen de kunstgeschiedenis. De specialisatie Contemporary Art in a Global Perspective legt de nadruk op het effect van globalisering en maatschappelijke ontwikkelingen op kunst. Alle studenten volgen de cursus *Practices and Debates* van 5 EC, waarin theoretische kaders binnen het huidige kunsthistorische debat worden behandeld en lopend onderzoek binnen de opleiding wordt besproken. Daarnaast vullen studenten de vrije keuzeruimte (10 EC) in met een stage of extra cursussen binnen of buiten de opleiding en volgen ze het thesis-seminar (5 EC) dat hen voorbereidt op het schrijven van hun masterscriptie. Per specialisatie worden vier seminars per jaar aangeboden, waaruit studenten er twee kiezen (20 EC). Met de masterscriptie (20 EC) ronden studenten de opleiding af. De drie specialisaties verschillen inhoudelijk sterk van elkaar (zie Standaard 1). Daarmee komt volgens het panel de veelzijdigheid van het vakgebied van kunstgeschiedenis goed naar voren.

Beide opleidingen zijn volgens het panel van voldoende academisch niveau en sluiten goed aan op de gestelde eindtermen. Het panel herkent in het programma de belangrijkste doelstellingen die het opleidingsmanagement voor beide opleidingen heeft geformuleerd: het bestuderen van de effecten van kunstobjecten op de beschouwer, artistieke uitwisselingen tussen kunstenaars en de relatie tussen kunst en de samenleving in het algemeen. In verschillende cursussen binnen beide opleidingen komen kennis en vaardigheden op deze drie gebieden in voldoende mate aan bod. Bovendien zijn de drie doelstellingen elk verder uitgewerkt in de masteropleiding in de vorm van afzonderlijke specialisaties. Wel heeft het panel geconstateerd dat de inhoud van de cursussen vooral de klassieke benadering van de kunstgeschiedenis kiest: ze weerspiegelt namelijk vooral het takenpakket van een museumconservator of curator. Dit vindt het panel wat eenzijdig. In het kader van voorbereiding op de arbeidsmarkt schetsen zowel de bachelor- als de masteropleiding het beeld dat de grootste arbeidsmarkt na afronding van de opleiding in musea ligt (zie ook standaard 1). Studenten worden geïnformeerd over het werk van een conservator of curator en gedurende de opleiding voeren zij ook opdrachten uit op dat vlak (bijvoorbeeld het samenstellen van een tentoonstelling). Ook het vak *Perspectieven op kunstwetenschappelijk onderzoek en de beroepspraktijk*, waarin voorlichting over loopbaanmogelijkheden wordt gegeven, besteedt voornamelijk aandacht aan het werk binnen de culturele sector. Vanwege het feit dat het beroepenveld in de culturele sector snel aan het veranderen is, acht het panel het wenselijk dat de opleiding inzet op een breder arbeidsperspectief. Juist de interdisciplinariteit van de opleiding, in combinatie met de rijke set aan *transferable skills* (zie hieronder), zorgen ervoor dat alumni terecht kunnen komen in zeer diverse functies.

Het panel is van mening dat de opleiding meer aandacht zou kunnen besteden aan *Digital Humanities*. Zo wordt er in beide opleidingen volgens het panel nog weinig aandacht besteed aan ICT-vaardigheden, om bijvoorbeeld te kunnen werken met digitaal beeldmateriaal. Alumni gaven in het gesprek met het panel bovendien aan dat zij graag wat meer technische vaardigheden hadden geleerd, zoals werken in databases als Adlib.

Door de komst van de AMS-variant heeft de bacheloropleiding noodgedwongen enkele cursussen moeten schrappen. Enkele hiervan behandelen de klassieke oudheid en middeleeuwen. Het panel begrijpt de keuzes die de opleiding heeft moeten maken en respecteert de afweging om in de opleiding minder aandacht te besteden aan die periodes. Toch wil het panel het opleidingsmanagement erop wijzen dat deze periodes wel onderdeel zijn van de beoogde leerresultaten van de opleiding en dus voldoende aandacht moeten krijgen in het curriculum van de

bacheloropleiding. Ook studenten van de masteropleiding hebben tijdens het gesprek met het panel aangegeven de hoeveelheid stof over de klassieke oudheid als te beperkt te hebben ervaren. Dat is niet enkel vanwege persoonlijke interesse in die periode, maar ook vanwege de terminologie uit bijvoorbeeld de Griekse architectuur van die periode die regelmatig in andere cursussen van de opleiding terugkomt. Het panel adviseert de opleiding de inhoud van de geschrapte cursussen te bekijken en te zien of er onderdelen zijn die wellicht in de nu bestaande cursussen een plek kunnen krijgen.

Het panel is zeer positief over het feit dat beide opleidingen sinds de vorige visitatie steeds meer aandacht zijn gaan besteden aan niet-westerse culturen en actief proberen het westerse perspectief aan te vullen. Een goed voorbeeld hiervan zijn de bachelorcursussen *How the World Makes Art* en *World Art Studies*, waarin kunst (of kernthema's in de kunst, bijvoorbeeld religie) in mondiaal perspectief wordt bestudeerd. Binnen de masteropleiding is de specialisatie *Contemporary Art in a Global Perspective* volledig gewijd aan de globalisering en de culturele uitwisseling tussen westerse en niet-westerse kunstenaars.

Het panel waardeert daarnaast de wijze waarop beide opleidingen een interdisciplinair onderwijsprogramma aanbieden, waardoor studenten in staat gesteld worden kunst te plaatsen binnen de (kunst)historische en maatschappelijke context, vanaf het moment van ontstaan tot aan de dag van vandaag. De bachelorcursus *Big Media* behandelt bijvoorbeeld enkele theoretische kaders uit de antropologie, om de rol van verschillende media in de moderne samenleving te analyseren. Binnen de specialisatie *Art, Architecture and Interior before 1800* van de masteropleiding staat de interdisciplinaire benadering centraal. Theorieën uit de literatuurwetenschap, filosofie of theaterwetenschappen worden gebruikt om kunstvormen uit de kunst, wooncultuur en architectuur te onderzoeken. In enkele cursussen in de specialisatie *Contemporary Art in a Global Perspective* ervaren studenten ook de verbinding tussen verschillende disciplines, zoals filosofie, psychologie en biomedische wetenschappen. Masterstudenten die het panel heeft gesproken waarderen deze interdisciplinaire benadering. Hierdoor hebben ze kennis gemaakt met veel omliggende vakgebieden. Een mooie bijkomstigheid is het feit dat alumni hiermee een breder arbeidsmarktperspectief krijgen dan enkel het beroep van museumconservator, iets wat de opleidingen nog weinig benadrukken.

Het is het panel opgevallen dat de interdisciplinaire en mondiale benadering in de masterspecialisatie *Museums and Collections* lijkt achter te blijven, vergeleken met de wijze waarop deze zijn gerealiseerd in de bacheloropleiding en de andere masterspecialisaties. Het panel acht dit een gemiste kans, zeker aangezien deze specialisatie volgens het zelfevaluatie-rapport van de opleiding de meest gekozen afstudeerrichting is. Het panel adviseert de opleiding dan ook de invulling van de specialisatie nog eens onder de loep te nemen met als doel *Museums and Collections* een vergelijkbaar mondiaal en interdisciplinair perspectief te geven. Daarnaast kunnen de bachelor- en masteropleiding hun interdisciplinaire invulling nog verder versterken door ook de verbinding te zoeken met de niet-academische wereld. Het panel is namelijk van mening dat, wanneer de opleidingen partnerschappen aangaat met het bredere veld waar alumni verwelkomd zullen worden (zoals reclame- of architectenbureaus, theatergezelschappen of tijdschriftredacties), de connectie tussen theorie en praktijk nog verder verstevigd zal worden. Hierdoor verwerven studenten niet alleen een nog bredere kennisbasis, ze zijn bovendien beter op de hoogte van de veelzijdige loopbaanmogelijkheden na afstuderen.

Leerlijnen en samenhang van het curriculum

De bacheloropleiding kent drie leerlijnen die de cursussen op het gebied van vakkennis en vaardigheden met elkaar verbinden: vakinhoudelijke kennis; kunsthistorische en academische vaardigheden; en ondersteunend en theoretisch onderwijs. Het panel is van oordeel dat de leerlijnen logisch en realistisch zijn opgezet en bovendien mooi over de drie studiejaar zijn uitgespreid.

De vakinhoudelijke leerlijn (zie ook onder het kopje *Programma*) voorziet studenten gedurende drie jaar van de benodigde kunsthistorische kennis. Doorgaans gebeurt dit via hoorcolleges. Met tutorials

(werkgroepen waarin de lesstof wordt uitgediept) en dagexcursies wordt de opgedane kennis in de praktijk verder verbreed of verdiept.

Via de leerlijn kunsthistorische en academische vaardigheden maken studenten in het eerste jaar kennis met wetenschappelijk onderzoek en oefenen ze met het formuleren en presenteren van een onderzoeksvraag. In het tweede jaar worden studenten zelfstandiger aan het werk gezet door in groepen een casus uit te werken en een klein onderzoek uit te voeren. In de werkcolleges wordt daarnaast aandacht besteed aan het kiezen van de meest geschikte onderzoeksmethode of het selecteren van een passend theoretisch kader. In het derde jaar wordt de leerlijn afgerond met een onderzoekswerkgroep waarin studenten gezamenlijk een onderzoek opzetten en uitvoeren. Deze werkgroep vormt de opmaat voor de bachelorscriptie. Het laatste onderdeel binnen deze leerlijn is het thesis-seminar Bacheloreindwerkstuk, waarin studenten ondersteuning krijgen bij het schrijven van de scriptie. Het panel oordeelt dat er een goede opbouw is in de mate van zelfstandigheid die van de student wordt verwacht: van kleine werkgroepen met veel begeleiding tot een individueel (onder begeleiding) te schrijven scriptie.

Het panel is in het kader van vaardigheden bijzonder te spreken over de manier waarop de opleiding aandacht besteedt aan *transferable skills*. Voorbeelden van deze *skills*, of vaardigheden, zijn analytisch en creatief denken, interculturele communicatie, samenwerken en zelfreflectie. Dankzij deze *transferable skills* zullen alumni voorbereid zijn op een snel veranderende wereld en arbeidsmarkt en makkelijker in nog te creëren beroepen van academisch niveau functioneren. Het panel waardeert ten eerste de wijze waarop deze vaardigheden verweven zijn met tal van cursussen en ten tweede dat de opleiding actief bezig is om, met behulp van een facultaire werkgroep en een onderwijskundige, deze vaardigheden verder in de cursussen uit te werken met passende werk- en toetsvormen. Tijdens gesprekken met studenten en alumni viel het panel echter op dat zij niet volledig doordrongen lijken van de toegevoegde waarde van dit vaardighedenpakket. Zij vermeldden kritisch schrijven als meest relevante *transferable skill* voor het beroepsleven. Het panel heeft echter ook andere relevante vaardigheden gezien, zoals visuele vaardigheden (leren kijken), samenwerken en problemen oplossen. Het panel is blij te vernemen dat de opleiding actief bezig is de toegevoegde waarde van deze vaardigheden meer te benadrukken. Tijdens het gesprek met het opleidingsmanagement is aangegeven dat docenten de *transferable skills* expliciet gaan benoemen in de cursussen waar deze aan bod komen. Tevens zal de opleiding een aparte sectie over de *transferable skills* in de studiegids opnemen waarin zichtbaar is welke vaardigheden ze in welke cursus zullen leren.

Naar aanleiding van de vorige visitatie in 2013 heeft de opleiding een derde leerlijn in de bacheloropleiding ingevoegd: ondersteunend en theoretisch onderwijs. Deze lijn beoogt de theorievorming bij de studenten te stimuleren en komt in hoorcolleges en werkgroepen terug. De cursussen Big Media en Arts in Society in het eerste jaar zijn een voorbeeld van deze leerlijn, waarin de opleiding studenten stimuleert kunst vanuit meerdere perspectieven en theoretische kaders te beschouwen. In het tweede jaar wordt deze leerlijn gecontinueerd in de cursus World Art Studies. Alle drie genoemde cursussen zijn verplicht voor studenten van beide afstudeervarianten. De afstudeervarianten besteden daarnaast ook in de eigen cursussen aandacht aan deze leerlijn. Het panel constateert dat de leerlijn correct is samengesteld, waardoor studenten gedurende hun studie steeds meer kennis van theoretische kaders en onderzoek hebben. Dit helpt hen tevens een passende keuze te maken voor een theoretisch kader en een methodologie bij het onderzoek behorend bij hun bachelorscriptie.

De masteropleiding kent dezelfde drie leerlijnen. De leerlijn vakkennis wordt ingevuld door de cursussen die studenten gedurende het studiejaar volgen, passend bij de gekozen masterspecialisatie. Wat betreft de kunsthistorisch-academische leerlijn versterken studenten in de onderzoekseminars hun kritisch-academische houding en zetten ze de laatste stap naar de masterscriptie, waarvoor ze zelf een onderzoeksvraag formuleren en zelfstandig diepgaand onderzoek met een wetenschappelijk karakter uitwerken. De verplichte cursus Practices and Debates borduurt voort op de derde leerlijn, theorievorming, waarin aandacht is voor de stand van zaken

binnen het kunsthistorisch onderzoek. Postdocs en promovendi van de opleiding presenteren in deze cursus lopend onderzoek. De masterscriptie is de eindproef van deze leerlijn, waarin wordt verwacht dat de student zich positioneert in het academisch debat op basis van wetenschappelijke bewijsvoering. Daarbovenop besteedt de specialisatie Art, Architecture and Interior before 1800 nog extra aandacht aan theorievorming, vanwege het interdisciplinaire karakter van de specialisatie. Net als bij de bacheloropleiding is het panel bij de masteropleiding tevreden over de leerlijnen.

Werkvormen

De bacheloropleiding heeft volgens het panel een goede balans tussen werkcolleges, waarin de studenten actief aan de slag gaan, en hoorcolleges, waarin de verdieping wordt gezocht. Binnen de masteropleiding is meer ruimte voor kleinschalig onderwijs en krijgen studenten meer opdrachten die ze zelfstandig (individueel of in groepjes) moeten uitwerken. Het panel vindt de werkvormen over de beide opleidingen heen coherent en logisch opgebouwd: gedurende de bacheloropleiding wordt de student geacht steeds zelfstandiger te werken, maakt hij of zij kennis met steeds meer onderzoeksvaardigheden en verschuift het onderwijs, naarmate de studie vordert, van hoofdzakelijk hoorcollege naar steeds meer werkcolleges. Deze lijn zet zich vervolgens voort in de masteropleiding.

Volgens het panel maken beide opleidingen naast de hoorcolleges en *tutorials* voldoende gebruik van andere werkvormen. Studenten ontwerpen in de bacheloropleiding bijvoorbeeld een virtuele tentoonstelling of maken een filmpje over een kunstwerk. Ook maakt de opleiding gebruik van de *flip the classroom*-methode. Studenten komen dan bijvoorbeeld zelf met een casus die klassikaal wordt behandeld, of ze schrijven zelfstandig een voorstel voor een nog te creëren monument. Er zijn gedurende de opleiding dagexcursies waarin studenten in bijvoorbeeld musea of archieven een opdracht moeten uitwerken. Recentelijk heeft een docent een subsidie ontvangen om binnen de AMS-variant te werken aan onderwijsvernieuwing. Het panel hoopt dat deze vernieuwing ook wordt doorgetrokken naar de KC-variant. Als *good practice* ziet het panel *Museum Matters*, een seminar van de masteropleiding waarin de verbinding tussen onderwijs, onderzoek en de maatschappij sterk aanwezig is. De studenten die het panel tijdens het locatiebezoek sprak, waren ook zeer enthousiast over dit seminar. De praktijkgerichtheid en de aandacht voor *transferable skills* werden als sterkste punten genoemd.

Het panel merkt op dat in beide opleidingen de gehanteerde werkvorm binnen een cursus de keuze is van de betrokken docent. Het panel waardeert de vrijheid die docenten hebben om hun onderwijs naar eigen inzicht in te richten, maar adviseert de opleiding deze verantwoordelijkheid niet volledig bij het docententeam neer te leggen. De opleiding zou bijvoorbeeld enkele (opleidingsoverstijgende) richtlijnen kunnen opstellen die docenten kunnen gebruiken bij het bepalen van de invulling van een vak. Zo heeft het panel door gesprekken met studenten en alumni vastgesteld dat de hoeveelheid georganiseerde excursies per studiejaar, cohort en opleiding zeer kan fluctueren. Het panel acht het een gemiste kans wanneer tijdens de beide opleidingen geen excursies worden georganiseerd; in gesprekken met alumni en studenten bleek dat juist deze excursies erg gewaardeerd worden. Bovendien bieden excursies een inkijkje in de loopbaanmogelijkheden na afronding van de opleiding. Het panel is dan ook van mening dat in een kunstgerelateerde opleiding (los van de gekozen specialisatie) ten minste één excursie moet plaatsvinden waarin studenten een museum, gebouw of juist iets buiten de culturele sector bezoeken.

Studeerbaarheid en studiebegeleiding: bacheloropleiding

In september 2017 heeft de bacheloropleiding een internationaliseringsstap gemaakt door de Engelstalige afstudeervariant, AMS, in de bacheloropleiding te introduceren. Voorheen stroomden gemiddeld 80 studenten per jaar in; in september 2018 schreven zich 120 studenten in, van wie ongeveer de helft koos voor de AMS-variant. Het panel vindt het mooi om te zien dat de studenten zich evenredig over beide richtingen aanmelden. Kennelijk beantwoordt deze opleiding aan de vraag naar een opleiding die zich, in plaats van alleen op de klassieke kunstgeschiedenis, ook focust op nieuwe media en contemporaine kunst.

Waar de Nederlandstalige bacheloropleiding enkel te maken had met Nederlandse studenten, is met de komst van de Engelstalige AMS-variant een meer diverse instroom mogelijk geworden. Dit heeft tot gevolg dat de opleiding te maken heeft gekregen met eerstejaars studenten afkomstig uit verschillende landen en culturen, die uiteenlopende vooropleidingen hebben afgerond. Ook in de masteropleiding schrijft zich jaarlijks een groot aantal niet-Nederlandse studenten in: circa 40 procent komt uit het buitenland.

Deze diversiteit aan culturen is volgens het panel juist voor een opleiding binnen de culturele sector een verrijking. De diverse instroom heeft als keerzijde dat een deel van de studenten aansluitingsproblemen kan ervaren. Zo zijn de financiële middelen voor buitenlandse studenten niet gelijk aan die voor Nederlandse studenten, waardoor excursies soms moeilijk te betalen zijn. Daarnaast zijn er verschillen op het gebied van Engelse taalvaardigheid: studenten met lagere startcompetenties moeten aan het begin van de opleiding veel tijd en energie steken in het op peil krijgen van deze vaardigheid. Ook zijn buitenlandse studenten doorgaans minder bekend met de wetenschappelijk normen en waarden van een Nederlandse universiteit, waardoor ze enige tijd nodig hebben om zich aan te passen aan de Nederlandse omgangsvormen, zoals de gezagsverhouding tussen een student en een hoogleraar.

Het panel waardeert het zeer dat het opleidingsmanagement verschillende maatregelen heeft genomen om de ongelijkheid tussen de twee groepen studenten te verminderen. Zo zijn er plannen gemaakt om een facultair fonds in te stellen waarop buitenlandse studenten een beroep kunnen doen in geval van een krappe financiële situatie. Ook worden er extra ondersteunde taalcursussen aangeboden om Engelse taalvaardigheden bij te spijkeren. Daarnaast worden buitenlandse studenten van wie de vooropleiding niet optimaal aansluit op de masteropleiding verplicht eerst een premaster af te ronden die bestaat uit minstens 40 EC aan cursussen uit de bacheloropleiding Kunstgeschiedenis. Dit betreft ongeveer de helft van deze groep studenten. Voor bachelorstudenten wordt er in de introductieweek van de opleiding extra aandacht besteed aan zaken als een correcte academische houding en algemene omgangsvormen op een Nederlandse universiteit. Om buitenlandse studenten in de masteropleiding een warm welkom te geven is een facultair buddyprogramma opgezet, waarover het panel zeer positief is. De opleidingen zijn daarnaast actief bezig om sociale verbinding tussen studenten te faciliteren zodat buitenlandse studenten opgenomen worden in het Leidse studentenleven. De studievereniging, de Leidse Kunsthistorische Vereniging, organiseert bovendien excursies naar verschillende musea in het buitenland. Ook heeft het opleidingsmanagement *good practices* uitgewisseld met de studietoelators van de opleiding International Studies in Den Haag, die meer ervaring hebben met manieren om buitenlandse studenten zich meer welkom te laten voelen. Hieruit is een communicatieprotocol gekomen, waarmee buitenlandse aspirant-studenten op voorhand al uitgebreid over de studie en de universiteit worden geïnformeerd. Het panel is zeer tevreden over de wijze waarop de opleidingen hebben geïnvesteerd in een 'zachte landing' voor studenten. Het panel heeft enkele niet-Nederlandse bachelorstudenten, masterstudenten en alumni gesproken en vastgesteld dat zij zeer tevreden zijn over de studie en de universiteit als geheel. Ook voel(d)en ze voldoende aansluiting met het studieprogramma en de Nederlandse studenten.

Voor alle eerstejaars bachelorstudenten is er een studentmentor en een docentmentor. De studentmentor maakt de student wegwijs in de universiteit en ondersteunt bij algemene zaken rondom de studie. De docentmentor helpt bij de overgang van de middelbare school naar de universiteit, bijvoorbeeld door extra aandacht te besteden aan algemene academische vaardigheden. Tot slot is er de studietoelator, die in zowel de bachelor- als de masteropleiding de studievoortgang van de student bewaakt. De coördinator is ook het aanspreekpunt voor studiekeuzes, planning, stage en individuele problemen. Bij loopbaanvragen kan de coördinator voor de student een afspraak maken met de Career Services Humanities van de faculteit. Daar krijgt de student bijvoorbeeld loopbaanadvies en informatie over hoe je moet solliciteren.

In de documentatie die het panel heeft ontvangen staat vermeld dat de bacheloropleiding op het punt van studievertraging en uitval gedurende de afgelopen jaren onder het facultair gemiddelde

scoort: in het cohort van 2017/2018 behaalde 36 procent van de studenten aan het eind van het eerste studiejaar hun propedeuse. In het cohort van 2016/2017 schreef 26 procent van de studenten zich niet in voor het tweede studiejaar van de bacheloropleiding. Van het cohort studenten dat in het studiejaar 2015/2016 aan de studie begon had 26 procent na drie jaar het bachelordiploma. Het opleidingsmanagement heeft daarop samen met de studieadviseurs een analyse gemaakt van de knelpunten binnen de bacheloropleiding. Hieruit kwam naar voren dat de AMS-variant op dit moment een belangrijke oorzaak van de hoge uitval en studievertraging is. Veel studenten verwachtten bij hun inschrijving voor de studie een media-gerelateerde opleiding en realiseerden zich onvoldoende dat de opleiding voor 60% uit kunsthistorisch onderwijs bestaat. De opleiding heeft daarom geïnvesteerd in betere voorlichting richting aspirant-studenten via onder andere de website.

Bij de afstudeervarianten liggen de interesses van beide groepen studenten daarnaast dermate uiteen dat ze niet begrijpen waarom ze een groot aantal cursussen gezamenlijk volgen: studenten van de KC-variant begrijpen vaak niet wat het nut is van colleges over media en samenleving; studenten van de AMS-variant zijn minder geïnteresseerd in colleges over oudere beeldende kunst. Dit zorgde ervoor dat vele studenten die cursussen niet haalden, met studievertraging tot gevolg. De opleiding heeft daarom besloten de AMS-studenten met een aparte inleidingscursus te informeren over de samenhang tussen de klassieke kunstgeschiedenis en de moderne samenleving. Verder is de overlap van cursussen tussen beide varianten opnieuw vormgegeven en zijn enkele cursussen (gedeeltelijk) voor één van beide groepen uit het programma geschrapt.

Studenten lopen ook studievertraging op zodra ze met hun scriptie aan de slag zouden moeten gaan: veel studenten stellen het schrijven van hun bachelorscriptie uit. De opleiding biedt studenten nu extra ondersteuning aan voor hun schrijfvaardigheid via het Academisch Talencentrum van de universiteit. De uitgebreidere informatievoorziening en strenger gehanteerde deadlines binnen het thesis-seminar lijken nog niet het gewenste rendementseffect op te leveren. Daarom heeft de opleiding besloten om met ingang van het studiejaar 2019-2020 het thesis-seminar in werkgroepsverband te organiseren, zodat studenten stapsgewijs worden begeleid bij het formuleren en uitwerken van hun onderzoeksvraag, waarbij de nadruk ligt op het schrijfproces en het binnen de gestelde tijd inleveren van de scriptie.

Het panel is tevreden over de wijze waarop de opleiding maatregelen heeft genomen om de uitval en studievertraging in de opleiding te beperken. Het denkt dat het vernieuwde thesis-seminar hieraan zal bijdragen. Wel wil het panel de opleiding meegeven dat studenten ook een zekere mate van eigen verantwoordelijkheid dienen te nemen over hun studievoortgang en dat dienstbaarheid van de opleiding ook grenzen moet kennen. Volgens het panel vormt de misvatting van studenten dat de bachelorscriptie van een geheel andere orde moet zijn dan de papers die ze tijdens de opleiding al moeten schrijven, één van de belangrijkste struikelblokken van het gehele scriptieproces. Het panel heeft als onderdeel van de visitatie een steekproef van 15 bachelorscripties gelezen (zie ook standaard 4) en geconstateerd dat enkele van deze scripties van een zeer hoog niveau zijn, masterscriptie-waardig. Het panel is dan ook van mening dat de opleiding meer kan investeren in een goede voorlichting van de exacte eisen die aan de bachelorscriptie worden gesteld. Ook kunnen docenten strenger toezien op de hoeveelheid hooi die studenten voor de bachelorscriptie op hun vork nemen en dit zoveel mogelijk proberen in te perken. De laatste verklaring van studievertraging komt volgens het opleidingsmanagement voort uit het feit dat een relatief hoog aantal studenten een tweede studie volgt.

Het panel heeft tijdens het locatiebezoek zelf ook getracht de oorzaken van studievertraging en uitval in de bacheloropleiding te achterhalen en stuitte daarbij op een paradoxaal fenomeen. De studenten die het panel tijdens het locatiebezoek sprak, herkenden de studievertraging, maar typeerden de opleiding tegelijkertijd als eenvoudig: de lesstof is niet te uitgebreid, de studie wordt stapsgewijs moeilijker in termen van vaardigheden en verdieping van kennis, studenten ervaren geen grote overgang tussen de verschillende studie jaren, de toetsing is helder. Bovendien is de werklust niet te hoog: vakken met complexe theoretische kaders worden gecombineerd met inleidende cursussen met een minder hoge moeilijkheidsgraad. Het panel vermoedt dat de studievertraging daarom eerder

te wijten is aan het feit dat veel studenten de opleiding als minder uitdagend ervaren en haar met een tweede studie of een baan combineren. Het panel adviseert de opleiding meer verantwoordelijkheid bij de studenten te leggen, zodat bij hen het idee dat ze bij de hand worden genomen, wegvalt. Daarnaast kan de opleiding de cursussen met hoge slagingspercentages onder de loep nemen, om te zien of ergens een vraag naar meer uitdaging ligt. Door de lesstof diepgaander of juist breder te maken, beantwoordt de opleiding aan die vraag. Tot slot kan de opleiding de studenten actief informeren over de mogelijk studievertragende gevolgen van een tweede studie of baan naast deze opleiding.

Studeerbaarheid en studiebegeleiding: masteropleiding

In de masteropleiding is het probleem van studievertraging en voortijdige uitval minder groot. Van de studenten die in het studiejaar 2016/2017 aan de masteropleiding begonnen, was 39 procent na één jaar afgestudeerd. In de documentatie die het panel van de masteropleiding heeft ontvangen constateert het panel bovendien dat er in de afgelopen studie jaren een positieve ontwikkeling te zien is in termen van gemiddelde studieduur. Waar het studenten in het studiejaar van 2015/2016 gemiddeld 2 jaar kostte om de eenjarige masteropleiding af te ronden, duurt dit in het studiejaar van 2017/2018 nog maar 1,5 jaar. Aan de andere kant stellen zowel de opleiding als de studenten dat het bijna onmogelijk is om de opleiding binnen een jaar af te ronden.

Het panel heeft uit de documentatie en de gesprekken met het opleidingsmanagement, studenten en de alumni geconcludeerd dat studievertraging voornamelijk wordt veroorzaakt doordat de seminars niet gelijkmatig over het studiejaar verdeeld zijn en er daardoor flinke pieken en dalen in de studielast zitten. Zo krijgen studenten bij elk seminar de opdracht om papers in te leveren, waardoor ze weinig ruimte ervaren om kwalitatief goed werk te leveren en daarnaast ook aan hun scriptie te werken. Sommige studenten ervaren in het eerste semester een hoge werkdruk, terwijl ze in het tweede semester kunnen 'duimendraaien'. Daarnaast hebben studenten aangegeven dat een stage in de huidige opzet erg lastig te plannen is: in het eerste semester zijn er veel verplichte vakken, waardoor er weinig ruimte is om stage te lopen; in het tweede semester willen studenten zich focussen op de masterscriptie. Het panel verzoekt het opleidingsmanagement te kijken naar de mogelijkheid om studenten in het eerste semester al met de masterscriptie te laten beginnen. Met die optie is de studielast van de opleiding makkelijker te spreiden. Bovendien is een stage eenvoudiger te plannen, wat de student in staat stelt kennis te maken met het beroepenveld.

De masterscriptie kan ook leiden tot studievertraging. De exacte oorzaak verschilt daarbij tussen Nederlandse en buitenlandse studenten. De Nederlandse studenten zijn voornamelijk onzeker over hun loopbaanmogelijkheden. Zij voelen zich niet voldoende voorbereid op de arbeidsmarkt en stapelen seminars en stages om hun cv te verrijken. Daardoor beginnen ze pas later met de masterscriptie. Bij enkele internationale studenten is de schrijfvaardigheid Engels lager dan voor het schrijven van wetenschappelijke teksten wordt vereist. Wanneer de scriptie binnen het jaar niet afgerond is, keren bovendien veel studenten terug naar hun vaderland, om hun scriptie vervolgens op afstand af te ronden. Dit blijkt in de praktijk een moeilijk en langdurig proces. Het panel is blij om te zien dat het opleidingsmanagement en de studiecoördinator actief op zoek zijn naar verbetermogelijkheden om de studeerbaarheid van de opleiding te verhogen. Het panel raadt de opleiding aan daarbij zowel te investeren in een optimale roostering van de seminars, waarbij de studielast gelijkmatiger over het jaar verspreid wordt, als in de voorlichting over de arbeidsmarkt, waardoor studenten met meer vertrouwen in hun toekomst het afstudeerproces in gaan.

Studeerbaarheid deeltijdvarianten

Zowel de bachelor- als de masteropleiding is in voltijd en in deeltijd te volgen. De deeltijdopleiding is in beide gevallen inhoudelijk hetzelfde, maar duurt voor de bacheloropleiding 4,5 jaar en voor de masteropleiding 1,5 jaar. Omdat het aantal studenten van beide deeltijdopleidingen sterk is teruggelopen, zijn de opleidingen van een avondopleiding gereorganiseerd in een dagopleiding. Het onderwijs valt dan ook samen met dat van de voltijdstudenten. Voor de bacheloropleiding geldt dat de werkgroepen wel 's avonds georganiseerd worden en excursies voor deeltijdstudenten niet verplicht zijn. Voor enkele studenten is het lastig om de deeltijdopleiding met hun baan te

combineren, waardoor het onvermijdelijk is dat ze af en toe een college moeten missen. Het panel is tevreden over de oplossing die de opleiding hiervoor biedt door colleges waar mogelijk op te nemen en online aan te bieden.

Studentgerichtheid

In de bacheloropleiding hebben studenten een vrije keuzeruimte van 30 EC. De opleiding geeft advies hoe studenten deze keuzeruimte kunnen invullen en verzorgt hiervoor zelf ook enkele minoren. Het staat de studenten vrij voor een andere invulling te kiezen. Dit wordt dan ter goedkeuring aan de examencommissie voorgelegd, die controleert of de gekozen minor inhoudelijk op de opleiding aansluit. Het panel heeft gezien dat de inhoudelijke aansluiting vrij ruim gedefinieerd wordt en er in de praktijk weinig minoren worden afgekeurd. Hoewel het panel de vrijheid om de studie naar eigen interesses in te richten waardeert, adviseert het de opleiding om enige eisen op te stellen waar die invulling aan moet voldoen. Zo kan de student de vrije ruimte gebruiken om lacunes in kennis of vaardigheden op te vullen, of als aanvulling op het onderwerp van de bachelorscriptie. Op die manier staat de vrije ruimte ten dienste van de opleiding. Het panel is daarnaast van mening dat er een grote spanning bestaat tussen enerzijds de 30 EC vrije keuzeruimte (universitair bepaald) en anderzijds de 10 EC die voor de bachelorscriptie staat, waar studenten veel tijd in steken. Aangezien het niet mogelijk is, althans volgens de huidige universiteitsbrede regels, enkele EC's te verschuiven van de keuzeruimte naar de bachelorscriptie, adviseert het panel om na te denken over andere mogelijkheden om het aantal EC's voor de bachelorscriptie op te trekken. Meer tijd toekennen aan het scriptieproces zou de studievertraging waarschijnlijk voor een groot deel oplossen.

In de masteropleiding hebben studenten een vrije keuzeruimte van 10 EC. Deze mogen zij gebruiken ter verbreding, door een seminar uit een ander specialisatie van de opleiding te volgen, of ter verdieping, door een extra seminar binnen de eigen specialisatie te doen. Studenten kunnen de keuzeruimte ook gebruiken om een stage te doen.

Het panel waardeert dat studenten van beide opleidingen op verschillende manieren het zwaartepunt in hun opleiding kunnen bepalen. De bacheloropleiding verzorgt onderwijs in verschillende vakgebieden (iconografie, architectuur, media) om de studenten een brede kennisbasis bij te brengen. Van daaruit mogen studenten zelf hun specialisatie kiezen en zich in de werkgroepen verder verdiepen in één of meerdere vakgebieden. In de masteropleiding kiezen studenten voor één van de drie specialisaties. Elke specialisatie biedt vier seminars aan, waaruit studenten er twee kiezen. Elk seminar is gerelateerd aan het lopende onderzoek van de docent. De seminars lopen qua onderwerp dus erg uiteen. Studenten kunnen in beide opleidingen hun vakkennis nog verder verdiepen of verbreden doordat ze het onderwerp van de scriptie zelf mogen bepalen, zolang het valt binnen de afstudeervariant. Door deze keuzemogelijkheden kunnen de studenten de opleiding optimaal laten aansluiten bij hun persoonlijke interesses en carrièrewensen.

Ter voorbereiding op de arbeidsmarkt stimuleert de opleiding studenten om in het derde jaar van de bacheloropleiding stage te lopen. Het aantal studenten dat dit daadwerkelijk doet wisselt sterk. In het studiejaar 2017-2018 liep 29 procent van de studenten stage, de jaren ervoor schommelde dit percentage tussen 30 en 40 procent. De opleiding heeft geïnvesteerd in een rijker aanbod van stageplaatsen, door via het netwerk van de staf de stageplaatsen uit te breiden, in de hoop dit aantal te laten stijgen. De opleiding heeft daarnaast ook in stageplaatsen in het buitenland geïnvesteerd. Zo zijn er contacten met het Nederlands Interuniversitair Kunsthistorisch Instituut in Florence en lopen er uitwisselingsprojecten met de universiteit van Cambridge en de École du Louvre in Parijs. Tot op heden blijkt slechts een enkeling van deze stagemogelijkheden gebruik te maken. Het panel heeft tijdens gesprekken met bachelor- en masterstudenten vernomen dat een stage of een periode in het buitenland in het derde jaar van de bacheloropleiding doorgaans voor studievertraging zorgt, vanwege de verplichte vakken gedurende dat studiejaar. Één student die wel een buitenlandse stage had gepland, gaf aan dat het organisatieproces buitensporig veel tijd en energie heeft gekost. Het panel is verheugd te zien dat het opleidingsmanagement studenten stimuleert een stage te doen en daarnaast bezig is in kaart te brengen hoe er beter gefaciliteerd kan worden. Net als het opleidingsmanagement is het panel van mening dat stages een uitstekende voorbereiding op de

arbeidsmarkt vormen en het panel adviseert de opleiding dan ook te overwegen of de stage een verplicht onderdeel zou moeten zijn. Om het voor studenten eenvoudiger te maken een stage te doen, adviseert het panel het opleidingsmanagement om te inventariseren of de roostering van de verplichte vakken geherstructureerd kan worden, zodanig dat een stageperiode makkelijker in te passen is in het studieprogramma. Daarnaast kan de opleiding (of de faculteit) de student meer ondersteuning bieden bij de organisatie van de stage (bijvoorbeeld huisvesting).

Ook in de masteropleiding worden studenten gestimuleerd om stage te lopen. Hier speelt echter dezelfde problematiek als in de bacheloropleiding: studievertraging en een grote hoeveelheid administratieve beslommeringen. Het panel adviseert de opleiding dan ook dezelfde maatregelen te treffen als bij de bacheloropleiding. Net als bij de bacheloropleiding vraagt het panel of het opleidingsmanagement zou willen overwegen de stage een verplicht onderdeel van de opleiding te maken. Aangezien een masteropleiding de directe springplank vormt naar de arbeidsmarkt vindt het panel het des te belangrijker dat studenten voldoende mogelijkheden krijgen om ervaring op te doen in het werkveld. Het panel merkt nog wel op dat studenten die hun loopbaan reeds hebben voltooid en de opleiding uit persoonlijke interesse volgen, vrijgesteld kunnen worden van deze verplichting.

Het panel prijst de samenwerking die de opleiding heeft met buitenlandse organisaties die stageplekken beschikbaar stellen. Vanwege een toenemend aantal niet-Nederlandse studenten dat zich voor de bachelor- en masteropleiding inschrijft, is het naar het idee van het panel noodzakelijk te blijven investeren in die samenwerking. Volgens het panel heerst bij het opleidingsmanagement het idee dat buitenlandse studenten voornamelijk weer teruggaan naar hun vaderland. In gesprekken met studenten en alumni heeft het panel geconstateerd dat een deel van de buitenlandse studenten inderdaad wenst terug te keren naar zijn/haar vaderland, maar dat een deel elders in het buitenland werk gaat zoeken, en ook een deel in Nederland een baan hoopt te vinden. Het panel acht het wenselijk dat de opleiding de uit- en doorstroom van buitenlandse studenten meer monitort, om hun behoeftes beter in kaart te kunnen brengen en de opleiding hier beter op aan te kunnen laten sluiten.

Onderwijstaal

Met de komst van de AMS-afstudeerrichting is, naast de reeds bestaande Nederlandse track, een Engelstalige track aan de bacheloropleiding toegevoegd. De opleiding heeft uitdrukkelijk gekozen voor een track met Engels als voertaal, gezien het unieke karakter van deze afstudeervariant (zie ook Standaard 1). Het opleidingsmanagement is van mening dat deze afstudeervariant een dermate bijzondere aanvulling op het bestaande lesaanbod biedt, dat die voor iedereen toegankelijk moet zijn. De aandacht die de track besteedt aan actuele maatschappelijke kwesties vereist bovendien dat ook gebruik wordt gemaakt van literatuur afkomstig uit andere landen. Daardoor is als vanzelf gekozen voor Engels als voertaal. Het panel is het eens met de overwegingen van de opleiding en vindt de Engelse voertaal een logische keuze. Het panel ziet nog wel ruimte om meer gebruik te maken van de toegevoegde waarde die een multiculturele en meertalige studentpopulatie heeft. Gesprekken over bijvoorbeeld de maatschappelijke betekenis van kunst kunnen met studenten uit verschillende culturen interessante discussies opleveren. Het panel adviseert de opleiding dit actiever in de cursussen in te zetten, waarmee de track tegelijkertijd een nog sterker mondiaal karakter zal krijgen.

De masteropleiding Kunst- en Cultuurwetenschappen wordt volledig in het Engels aangeboden. De opleiding monitort de taalvaardigheid van de docenten volgens het panel in voldoende mate, bijvoorbeeld via vakevaluaties die studenten invullen. Het BKO-traject van de universiteit bevat bovendien de BKE (basiskwalificatie Engelstaligheid), waarin aandacht besteed wordt aan vaardigheden die nodig zijn om les te geven in het Engels. Tijdens gesprekken met studenten en alumni van zowel de bachelor- als de masteropleiding heeft het panel vernomen dat de voertaal voor sommige (Nederlandse) studenten een belemmering vormt: ze voelen zich minder vaardig met de Engelse taal en verkiezen een Nederlandstalige opleiding. Tijdens het locatiebezoek hebben alumni en studenten bovendien aangegeven dat zij na afstuderen in de Nederlandse arbeidsmarkt een baan wensen te vinden. Dat maakt de Engelse voertaal voor hen minder wenselijk. Het panel waardeert het feit dat de opleiding reeds heeft geconstateerd dat een Engelstalige opleiding mogelijk een

drempel vormt om de aansluiting op de Nederlandstalige arbeidsmarkt te vinden, in termen van kennis en vaardigheden binnen de Nederlandse kunstgeschiedenis. Immers, Nederlandstalige literatuur over bijvoorbeeld Hollandse meesters zal dichterbij de bron geschreven zijn, en dus accurater zijn, dan Engelstalige (vertaalde) literatuur hierover. Het panel waardeert de beslissing van de opleiding om Nederlandse studenten de mogelijkheid te bieden hun scriptie in hun moedertaal te schrijven. Feit blijft dat voor enkele studenten de Engelse voertaal de reden geweest is om zich niet voor deze masteropleiding in te schrijven, maar te kiezen voor een vervolgopleiding aan een andere universiteit. Het panel concludeert dat de Engelse voertaal voor sommige studenten een bezwaar vormt. Tegelijkertijd begrijpt het panel ook dat de Engelse voertaal een internationale studenteninstroom mogelijk maakt. Voor de buitenlandse studenten die de AMS-variant van de bacheloropleiding hebben afgerond, biedt deze Engelstalige masteropleiding bovendien een logisch vervolg. Het panel adviseert de opleiding daarom nog eens goed te onderzoeken welke voertaal het best aansluit op de doelstellingen van de opleiding.

Wanneer de opleiding in dit proces concludeert dat de Engelse voertaal de meest logische is, adviseert het panel om in de bacheloropleiding Kunstgeschiedenis alvast enkele vakken in de Engelse taal te verzorgen, zodat studenten een minder grote overgang naar de masteropleiding zullen ervaren. De opleiding kan volgens het panel ook overwegen om een deel van de opleiding in het Nederlands aan te bieden of een Nederlandstalige track aan de opleiding toe te voegen. De opleiding kan dan zelf ook van de (deels) Nederlandse voertaal profiteren, omdat de aansluiting en samenwerking met andere kennisinstituten en musea gemakkelijker te verstevigen is. Hoewel de opleiding mondialer wordt wanneer niet alleen Nederlandstalige literatuur, maar ook Engelstalige literatuur aan bod komt, waarschuwt het panel dat de opleiding daarmee een voornamelijk Angelsaksisch karakter krijgt, wat nog verder versterkt wordt door de opleiding volledig in het Engels te verzorgen. Volgens het panel is dit te eenzijdig voor een opleiding die een mondiaal perspectief nastreeft. Het panel ziet meer mogelijkheden om een mondiaal perspectief te bewerkstelligen, zonder dat gekozen hoeft te worden voor Engels als voertaal. Zo zou de opleiding een nieuwe vaardigheid aan de *transferable skills* kunnen toevoegen: omgaan met een taal die de student niet beheerst. Studenten die bijvoorbeeld onderzoek willen doen naar kunstenaars die veel hebben gereisd, zullen literatuur vinden in een voor hen onbekende taal. Dergelijke literatuur vinden, vertalen en interpreteren is een belangrijke vaardigheid die, ook in andere beroepen, zeer waardevol kan zijn.

Staf

Het panel heeft geconstateerd dat het onderwijsgevend personeel van beide opleidingen van voldoende kwaliteit is: docenten hebben vakinhoudelijke en wetenschappelijke expertise. Enkele stafleden hebben geen kunsthistorische specialisatie, maar zijn in een andere discipline opgeleid (zoals theaterwetenschappen, filosofie en biologie), wat mede invulling geeft aan het interdisciplinaire karakter van de opleidingen. Het panel is zeer positief over de manier waarop de individuele expertise van docenten wordt ingezet bij de invulling van de beide lesprogramma's. Tegelijkertijd wil het panel het management wel meegeven dat het zich hiermee in een kwetsbare positie begeeft: een vertrekkend docent neemt ook een deel van het onderwijsprogramma met zich mee. Aan de andere kant biedt dit ook weer mogelijkheden tot vernieuwing, door mensen met andere expertise aan te trekken. Positief vindt het panel dat het docententeam veel met elkaar samenwerkt en daardoor één geheel vormt. Zo overleggen de docenten van beide afstudeerrichtingen van de bacheloropleiding regelmatig met elkaar om gezamenlijk invulling te geven aan het onderwijs. Elke 6 weken komen de docenten van beide opleidingen samen om het gegeven onderwijs af te stemmen.

Binnen de bacheloropleiding zijn de vaste personeelsleden allen gepromoveerd; in de masteropleiding is het volledige docententeam gepromoveerd. Een groot deel van de staf is verbonden aan (inter)nationale onderzoeksprojecten. Enkele seminars van de masteropleiding worden door promovendi verzorgd, onder begeleiding van hun supervisor. Alle docenten met een aanstelling van minimaal 0,5 fte voor ten minste een jaar worden verplicht hun BKO te halen. Verdere professionalisering van de onderwijsstaf verloopt via cursussen en workshops, verzorgd door het ICLON (de universitaire lerarenopleiding) en ECOLe (centrum voor online leren).

In gesprekken met alumni en studenten heeft het panel geconstateerd dat allen zeer tevreden zijn over de staf van zowel de bachelor- als de masteropleiding. Docenten zijn experts in hun vakgebied, verzorgen hun cursussen met enthousiasme voor het vak en zijn goed benaderbaar met vragen. De aansluiting van de werkgroepen op lopend onderzoek van de docenten vindt het panel een goede manier om de verbinding tussen onderwijs en onderzoek te bewerkstelligen, zowel in de bachelor- als de masteropleiding.

Door de hogere studenteninstroom ziet het panel wel een toegenomen werkdruk binnen het docententeam. Terwijl het studentenaantal sinds 2014 is verdrievoudigd, is het docententeam in aantal fte's ongeveer gelijk gebleven. De onderzoekstijd van de staf, momenteel 20 procent van de werktijd, vindt het panel te weinig. Het panel heeft daarnaast geconstateerd dat de administratieve lasten in de procedures rondom toetsing naar aanleiding van de vorige visitatie in 2013 zijn toegenomen. Het panel moedigt het opleidingsmanagement aan te kijken of het sommige procedures en formulieren kan vereenvoudigen. Ondanks de werkdruk is de staf toch in staat om onderwijs van voldoende kwaliteit te leveren: studenten zijn tevreden en onderwijs- en eindmateriaal zijn volgens het panel van voldoende kwaliteit. Toch moedigt het panel het opleidingsmanagement aan te waken voor een langdurige werkdruk. Vernieuwing is een continue noodzaak, maar dreigt bij hoge werkdruk in de verdrinking te komen. Het panel is tevreden over de voornemens van het instituutmanagement om meer staf op de opleidingen aan te stellen om hiermee de werkdruk te verminderen en raadt aan deze mogelijkheid meteen te benutten om de interdisciplinariteit van beide opleidingen en de loopbaanmogelijkheden van alumni verder te versterken. Dit kan bijvoorbeeld door docenten met andere expertises (zoals *Digital Humanities*), vanuit een breder werkveld aan te trekken (bijvoorbeeld reclamebureaus of tijdschriftredacties). Dat zal beide opleidingen toekomstbestendiger maken. Ook gastcolleges bieden een interessante mogelijkheid om de aangeboden inhoud verder uit te breiden. Ook al is bestaffing een taak van het instituutmanagement, het panel adviseert het opleidingsmanagement *the lead* te nemen als het gaat om aanpassingen in de personeelsbezetting om de werkdruk aan te pakken. Het opleidingsmanagement kan via gesprekken met het docententeam het beste achterhalen waar de oorzaak van de werkdruk zit, welke vakgebieden versterking nodig hebben, en hoe docenten meer onderzoekstijd kunnen krijgen. Op die manier zal de meest effectieve aanpak gekozen worden, passend bij de doelstellingen van de opleidingen.

Overwegingen

Beide opleidingen zijn volgens het panel duidelijk van voldoende academisch niveau en sluiten goed aan op de gestelde eindtermen. De profilering van de opleidingen is mooi uitgewerkt in de programma's en de werkvormen zijn gevarieerd. Wel vindt het panel de inhoud van de cursussen nog sterk op de klassieke kunsthistorie gericht en het adviseert dan ook het programma van beide opleidingen verder uit te breiden met modernere takken van kunst, zoals *Digital Humanities*. Het panel waardeert de interdisciplinaire en mondiale benadering in de onderwijsprogramma's. Het adviseert deze nog verder uit te breiden richting de niet-academische wereld. Het panel vraagt het opleidingsmanagement daarbij aandacht te besteden aan de masterspecialisatie Museums and Collections, waarbinnen het interdisciplinaire en mondiale perspectief het minst aanwezig is, vergeleken met de andere masterspecialisaties en de bacheloropleiding. Zeer tevreden is het panel over de leerlijnen: binnen de bacheloropleiding komen ze gedurende de studiejaren gelijkmatig aan de orde en volgen een logische, inhoudelijk sterke, opbouw. De leerlijnen worden gecontinueerd in de masteropleiding. Ook over de aandacht voor *transferable skills* is het panel erg positief. Studenten en alumni lijken nog weinig doordrongen te zijn van de toegevoegde waarde van deze *skills* en het panel is dan ook blij te vernemen dat het opleidingsmanagement heeft aangegeven explicieter het nut van deze vaardigheden richting de huidige studenten te communiceren.

Beide opleidingen hebben te maken met een grote instroom van buitenlandse studenten. Het panel is zeer positief over de ondersteunende activiteiten die het opleidingsmanagement onderneemt om de niveaunderschillen tussen studenten met diverse achtergronden zo snel mogelijk weg te werken en deze studenten zich welkom te laten voelen.

De studeerbaarheid in de bacheloropleiding voldoet, maar het panel merkt op dat studenten vertraging kunnen oplopen door een te ambitieus scriptieproject. Het beveelt de opleiding aan dit bij te sturen en de verwachtingen rondom de bachelorscriptie duidelijk te communiceren naar studenten. Daarnaast ervaren studenten de opleiding soms als minder uitdagend en combineren ze haar met een tweede studie of een baan. Het panel adviseert de opleiding meer verantwoordelijkheid bij de studenten te leggen, zodat bij hen het idee dat ze bij de hand worden genomen, wegvalt. Verder kan de opleiding de lesstof in cursussen met een hoog slagingspercentage diepgaander of juist breder maken en de studenten actief informeren over de mogelijk studievertragende gevolgen van een tweede studie of baan naast deze opleiding.

Het panel is blij om te zien dat het management en de studietoelichting actief op zoek zijn naar mogelijkheden om de studeerbaarheid van de masteropleiding te verhogen. Het panel raadt de opleiding aan daarbij zowel te investeren in een optimale roostering van de seminars, waarbij de studielast gelijkmatiger over het jaar verspreid wordt, als in de voorlichting over de arbeidsmarkt, waardoor studenten met meer vertrouwen in hun toekomst het afstudeerproces in gaan.

De opleidingen bieden de studenten ruim de kans hun eigen accenten te leggen. De mogelijkheid van een stage wordt op dit moment nog weinig benut. Het panel betreurt dit, aangezien beide opleidingen veel energie steken in het werven van stageplaatsen, bijvoorbeeld in het buitenland. Het panel adviseert het management om studenten persoonlijk te ondersteunen bij de organisatie van een stage en de structuur van de opleidingsprogramma's zó te reorganiseren dat stage lopen makkelijker in te passen is in het studieprogramma.

Het panel is positief over de taalkeuze binnen de bacheloropleiding, met een Nederlands- en een Engelstalige variant die qua insteek en inhoud verschillen. Het adviseert de masteropleiding om te onderzoeken welke onderwijstaal of combinatie van talen het meest logisch aansluit op de doelstellingen van de masteropleiding.

Over de staf van beide opleidingen is het panel positief. Het docententeam beschikt over voldoende expertise. Ook studenten en alumni geven aan zeer tevreden te zijn over de docenten van beide opleidingen. Op dit moment heerst een hoge werkdruk onder het docententeam, wat zal veranderen door nieuw personeel aan te stellen. Het panel adviseert de werving van nieuwe stafleden te benutten om de opleidingen te verbreden en interdisciplinair te versterken.

Conclusie

Bacheloropleiding Kunstgeschiedenis: het panel beoordeelt Standaard 2 als 'voldoet'.

Masteropleiding Arts and Culture: het panel beoordeelt Standaard 2 als 'voldoet'.

Standaard 3: Toetsing

De opleiding beschikt over een adequaat systeem van toetsing.

Bevindingen

De toetsing binnen de beide opleidingen valt onder een toetsbeleid dat op facultair niveau is vastgelegd. De opleidingen hanteren daarnaast nog een eigen toetsbeleid. Het panel heeft het onderwijs- en examenreglement evenals de toetsplannen van beide opleidingen doorgenomen en heeft vastgesteld dat alle beoogde eindtermen van de opleidingen in het curriculum worden getoetst.

Toetsvormen

Het panel heeft aan de hand van de toetsplannen van beide opleidingen vastgesteld dat er een voldoende gevarieerde set aan toetsvormen aanwezig is die aansluit bij de beoogde leerdoelen. Hiermee wordt zowel kennis als de toepassing van die kennis getoetst. Voorbeelden van deze toetsvormen in de bacheloropleiding zijn schriftelijke tentamens (met open vragen,

meerkeuzevragen of essayvragen), presentaties en groepsopdrachten; in de masteropleiding maken studenten voornamelijk papers, presentaties en portfolio's. Het panel is zeer positief over de wijze waarop de opleidingen continu op zoek zijn naar nieuwe toetsvormen. Zo sluiten studenten sommige cursussen af door een video te maken of door een gebouw na te tekenen. Docenten vragen de studenten bovendien hoe zij zelf graag getoetst zouden willen worden. Ook worden popquizen en Kahoots georganiseerd. Deze innovatieve ideeën waardeert het panel zeer. De opleidingen hebben aangegeven voorheen ook mondelinge tentamens af te hebben genomen, maar melden dat deze zijn afgeschaft omdat de praktische uitvoerbaarheid onder druk kwam te staan. Aan de ene kant kan het panel deze beslissing begrijpen, aan de andere kant is het panel van mening dat een mondeling tentamen een uitgelezen manier is om de student diepgaander te bevragen. Studenten hebben tijdens hun gesprek met het panel aangegeven de mondelinge toetsing ook graag terug te zien, vanwege de mogelijkheid tot een minder 'mechanische' beoordeling.

Om de studeerbaarheid van de bacheloropleiding te vergroten is een systeem van tussentoetsen geïmplementeerd. Deze toetsen zouden de stof voor de student behapbaar moeten maken en de studielast gelijkmatiger over het studiejaar verdelen. In de praktijk blijkt dat het rendement niet zichtbaar is verbeterd. Tegelijkertijd is de werkdruk van de staf door deze extra toetsrondes verhoogd. Het panel is positief over de plannen van de faculteit om de tussentoetsen weer af te schaffen. Hiermee zal de werkdruk onder de staf verminderen en zal de verantwoordelijkheid voor studievoortgang meer bij de student komen te liggen, iets waar het panel voorstander van is (zie standaard 2).

In gesprekken met studenten van de bacheloropleiding en de masteropleiding heeft het panel vernomen dat de schriftelijke tentamens binnen beide opleidingen, maar met name de bacheloropleiding met als specialisatie Kunstgeschiedenis, als gemakkelijk worden ervaren. De vragen zijn niet altijd optimaal afgestemd op de lesstof van het betreffende vak, waardoor slechts een deel van de stof bevraagd wordt. Studenten van beide opleidingen hebben bij het panel aangegeven dat de becijfering gul is. Het panel adviseert de tentamens binnen beide opleidingen en met name binnen deze specialisatie nog eens goed onder de loep te nemen. Tijdens dit proces moet bekeken worden of de inhoud van de betreffende cursus in voldoende mate in het tentamen terugkomt, of de vraagstelling van voldoende niveau is en of de cijfers op de tentamens een normale spreiding laten zien.

Toetsing van het eindniveau

Het panel heeft specifiek gekeken naar de beoordeling behorend bij de eindwerken. Tijdens de vorige visitatie in 2013 constateerde het panel dat de beoordeling van de eindwerken afhankelijk kon zijn van de beoordelaar in kwestie. Daarop adviseerde het panel een scriptiecommissie in het leven te roepen waarmee scripties volgens een gestandaardiseerde procedure, met vaste beoordelingscriteria, beoordeeld kunnen worden. Inmiddels is deze commissie ingesteld, die bestaat uit de opleidingsvoorzitter, de voorzitter van de examencommissie, de studievoorzitter en de docent van het thesis-seminar. Deze commissie wijst de eerste en de tweede beoordelaar van elk eindwerk aan. De eindwerken worden door de aangewezen twee beoordelaars onafhankelijk van elkaar gelezen en becijferd. De beoordelaars vullen elk een elektronisch beoordelingsformulier in, waarbij beiden commentaar leveren op de genoemde aspecten. Komen de eindoordelen overeen, dan worden beide formulieren automatisch samengevoegd en doorgestuurd naar de student. In de praktijk, zo blijkt uit de gesprekken met docenten en de examencommissie, verloopt de beoordeling soms anders. Omdat docenten van elkaar weten wie de tweede beoordelaar is, zoekt men soms contact met elkaar om het eens te worden over het toe te kennen eindcijfer alvorens het beoordelingsformulier in te vullen. Volgens het panel reduceert dit de onafhankelijkheid van de beoordeling. Hiërarchische verhoudingen tussen de beoordelaars kunnen mee gaan spelen bij de bepaling van het eindcijfer en de tweede lezer kan zich bovendien minder genooddaakt zien het eindwerk te lezen. Het panel zou dit liever anders zien en adviseert de opleiding te zorgen dat dit niet meer gebeurt. In deze context beveelt het panel aan verbinding te zoeken met de niet-academische wereld. Iemand uit het werkveld kan de inhoud van een masterscriptie goed evalueren en is daarom als tweede beoordelaar zeer geschikt. In het geval van de masterscriptie biedt dit voor

studenten bovendien een uitgelezen kans om hier de loopbaan mee te starten, doordat de scriptie in dat geval als een soort sollicitatiebrief fungeert.

Het panel is positief over het feit dat in het beoordelingsformulier verschillende aspecten van het eindwerk in de beoordeling meegenomen worden. Voorbeelden hiervan zijn de structuur en het taalgebruik van het eindwerk, de wijze waarop de student de verworven kennis in het eindwerk heeft toepast en de mate van zelfstandigheid van de student. Hierdoor is de beoordeling in het algemeen voldoende navolgbaar. Ook is het panel tevreden over de wijze waarop het eindcijfer tot stand komt. Wanneer de beoordelaars een verschillend eindcijfer op hun beoordelingsformulier aangeven, dan komen zij in overleg tot een uiteindelijk eindcijfer. Liggen de eindcijfers erg ver uiteen, dan wijst de scriptiecommissie een derde lezer aan. Het panel is minder tevreden over het geautomatiseerde proces waarmee de beoordelingsformulieren van de twee beoordelaars worden samengevoegd. In het definitieve formulier dat de student ontvangt is niet altijd meer helder terug te vinden welk commentaar van welke beoordelaar afkomstig is. Het panel raadt de faculteit aan nog eens te kijken naar de wijze waarop de beide formulieren worden samengevoegd en of er een mogelijkheid is waarbij het onderscheid tussen de feedback van de eerste en de tweede beoordelaar inzichtelijker is (bijvoorbeeld door een andere lay-out).

Het panel constateert dat er geen onderscheid is tussen het beoordelingsformulier voor de bachelor- en de masterscriptie. Ook ontbreekt een toelichting op de aspecten die in het beoordelingsformulier zijn opgenomen. Het panel raadt de opleidingen aan om een toelichting te formuleren (in de vorm van *rubrics*) waarmee tegelijkertijd de eindtermen van de beide opleidingen beter naar voren komen. Dit zou voor een student en docent duidelijker maken wat de verwachtingen van een bachelorscriptie zijn (zie standaard 2). Ook benoemt het beoordelingsformulier zogenaamde knock-outcriteria. Onduidelijk voor het panel was echter welke criteria dit zijn. Het panel zou bijvoorbeeld graag het correct gebruik van het wetenschappelijk apparaat (zoals bronvermeldingen en de literatuurlijst) bij deze knock-outcriteria zien. Ook de gevolgen van één of meer onvoldoendes op de knock-outcriteria was voor het panel niet helder. Het panel adviseert de criteria aan het beoordelingsformulier toe te voegen, waarbij een toelichting is opgenomen over de gevolgen indien de student niet aan de criteria voldoet.

Examencommissie

De examencommissie is verantwoordelijk voor beide opleidingen in dit rapport en de minoren Museum Heritage and Collections en Responsible Innovations. De commissie bestaat uit drie reguliere leden en een toetsdeskundig extern lid. De commissie wordt ondersteund door een juridisch geschoolde ambtelijk secretaris. Het panel heeft gezien dat de examencommissie haar taken naar behoren uitvoert en dat ze bovendien voldoende tijd investeert in verdere professionalisering (cursussen of studiedagen over de wettelijke taken van een examencommissie).

Wel is het panel van oordeel dat de commissie op dit moment vooral reactief tewerk gaat en het adviseert de commissie een meer proactieve houding aan te nemen. Het panel heeft kennisgenomen van de jaarverslagen van de voorgaande twee studie jaren en concludeerde hieruit dat de commissie voornamelijk op klachten en verzoeken reageert. Het panel is zeer positief over het feit dat de examencommissie steekproefsgewijs scripties en papers opvraagt, waarbij het externe lid deze beoordeelt op behaalde eindtermen. Het panel adviseert om die actieve rol meer uit te breiden. Van alle toetsen binnen beide opleidingen ontvangt de commissie bijvoorbeeld enkel de toetsanalyse waarin ongewone resultaten naar voren komen. Deze analyse gebruikt de commissie om in overleg met de betreffende docent de oorzaak van het hoge dan wel lage resultaat te achterhalen. Het panel is van mening dat de commissie zich niet alleen met 'probleemgevallen' zou moeten bezighouden, maar zich ook een algemeen beeld dient te vormen van de toetsing van beide opleidingen om te zien of de toetsing en de procedures passend zijn. Daarom adviseert het panel om van alle toetsen de toetsanalyses te bekijken. De commissie zou zich volgens het panel ook inhoudelijk meer bezig kunnen houden met de beoordelingscriteria van de eindwerken van beide opleidingen.

Overwegingen

Het panel constateert dat de toetsing en toetssystematiek in de beide opleidingen op adequate wijze is vormgegeven. Het panel is zeer positief over hoe de opleidingen continu op zoek zijn naar vernieuwende toetsvormen. Wel heeft het panel geconstateerd dat de tentamens, met name in de bacheloropleiding, door studenten als eenvoudig worden ervaren en het adviseert de opleiding deze tentamens qua inhoud en niveau beter aan te laten sluiten bij de betreffende cursus. Wat betreft de beoordeling van de eindwerken adviseert de opleiding te zorgen dat de onafhankelijkheid van eerste en tweede lezers altijd geborgd is. Om de verschillende verwachtingen ten aanzien van de bachelor- en de masterscriptie te verduidelijken, raadt het panel aan onderscheid te maken tussen de beoordelingsformulieren van beide typen scripties.

Het panel is over het algemeen positief over de taken die de examencommissie uitvoert. De steekproeven die zij van papers en eindwerken neemt waardeert het panel zeer. Wel vindt het panel dat de commissie wat meer proactief te werk zou kunnen gaan. Zo zou de commissie zich meer kunnen verdiepen in de toetsing binnen beide opleidingen door van alle toetsen de toetsanalyses op te vragen.

Conclusie

Bacheloropleiding Kunstgeschiedenis: het panel beoordeelt Standaard 3 als 'voldoet'.

Masteropleiding Arts and Culture: het panel beoordeelt Standaard 3 als 'voldoet'.

Standaard 4: Gerealiseerde leerresultaten

De opleiding toont aan dat de beoogde leerresultaten zijn gerealiseerd.

Bevindingen

Bacheloropleiding Kunstgeschiedenis

Voorafgaand aan het locatiebezoek heeft het panel 15 scripties van de opleiding beoordeeld en bekeken of de student in kwestie het beoogde eindniveau heeft behaald. Over het algemeen was het panel van oordeel dat de scripties van voldoende niveau zijn. Één scriptie werd door het panel beoordeeld als onvoldoende. Met name de literatuurverwijzingen in deze scriptie waren in academisch opzicht onvoldoende. De scriptie was inhoudelijk echter in orde, net als de andere scripties die het panel heeft gezien. Het panel is dan ook overtuigd dat afgestudeerden van deze opleiding de gestelde doelen van de opleiding hebben behaald.

De inhoudelijke kwaliteit van de scripties varieerde volgens het panel van voldoende tot uitstekend. Dit is volgens het panel mede het gevolg van de rijke hoeveelheid eindtermen die voor de bacheloropleiding opgesteld zijn. Enkele scripties leken qua niveau erg op masterscripties. Hoewel het panel dit waardeert, kent het ook een keerzijde: de opleiding heeft veel studenten die studievertraging oplopen (zie Standaard 2). Tot slot zag het panel een ietwat beperkt gebruik van bronmateriaal in de scripties. Qua wetenschappelijke literatuur werden vooral boeken gebruikt, wetenschappelijke artikelen kwamen slechts in enkele scripties terug. Het panel adviseert de opleiding meer te investeren in het gebruik van deze bronnen, vooral vanwege het feit dat de student hiermee kennis kan nemen van meer recente wetenschappelijke ontwikkelingen.

Het merendeel van de alumni studeert verder in een master- of een researchmasteropleiding. Iets minder dan 50 procent van de alumni van de bacheloropleiding stroomt door naar een masteropleiding van de Universiteit Leiden. In de meeste gevallen betreft dit de masteropleiding Kunst- en Cultuurwetenschappen, die tevens in dit rapport wordt besproken. Studenten ervaren geen noemenswaardige aansluitingsproblemen.

Masteropleiding Kunst- en Cultuurwetenschappen

Het panel oordeelt dat de 15 scripties van de masteropleiding alle van voldoende tot goed niveau zijn en concludeert hieruit dat de afgestudeerden van de opleiding de beoogde eindtermen hebben behaald. Met name de methodische uitwerking van de onderzoeksvraag vond het panel sterk. Wel merkte het panel op dat er enige variatie in de scripties zit op het gebied van de diepgang: in enkele scripties ontbrak, in de ogen van het panel, essentiële literatuur om een verbinding te maken met andere kunststromingen of belangrijke theoretische kaders om op die manier de onderzoeksvraag in een breder perspectief te kunnen plaatsen.

Volgens het zelfevaluatie-rapport kiezen de meeste studenten voor de specialisatie Museums and Collections. Deze specialisatie leidt op tot museumconservator. Uit documentatie van de masteropleiding blijkt dat 6 maanden na afstuderen, ongeveer 35 procent van de alumni werk heeft gevonden binnen de culturele sector. De overige alumni komen terecht in een breed palet aan functies. Alumni gaven aan dat hun loopbaanmogelijkheden zeker met betrekking tot de functie van museumconservator beperkter waren dan gehoopt, maar waren positief over de *transferable skills* die de opleiding hen bood. Met een breed pakket aan kennis en vaardigheden kregen zij de mogelijkheid om juist buiten de culturele sector werk te vinden.

Overwegingen

Het panel stelt vast dat afgestudeerden van de bacheloropleiding de beoogde leerresultaten van de opleiding behalen. Het panel constateerde een gevarieerd niveau binnen de eindwerken en stelde vast dat ze soms erg groot en ambitieus zijn opgezet voor een bachelorscriptie. Een verbeterpunt is het gebruik van wetenschappelijke literatuur. Alumni van de bacheloropleiding studeren doorgaans verder in een masteropleiding. Daarbij ervaren ze geen aansluitingsproblemen. Ook bij de masteropleiding is het panel van oordeel dat de afgestudeerden de beoogde leerresultaten van de opleiding hebben behaald. Bij het doornemen van enkele eindwerken was het panel met name te spreken over de methodische uitwerking van de onderzoeksvraag. De kansen op de arbeidsmarkt voor een functie als museumconservator zijn klein, maar alumni hebben dankzij de veelzijdigheid aan vaardigheden en kennis die binnen de opleiding aan bod komen een veel breder arbeidsmarktperspectief, ook buiten de culturele sector.

Conclusie

Bacheloropleiding Kunstgeschiedenis: het panel beoordeelt Standaard 4 als 'voldoet'.

Masteropleiding Arts and Culture: het panel beoordeelt Standaard 4 als 'voldoet'.

ALGEMEEN EINDOORDEEL

Het panel heeft de Bacheloropleiding Kunstgeschiedenis op Standaard 1, 2, 3 en 4 beoordeeld met 'voldoet'. Volgens de beslisregels uit het Beoordelingskader Accreditatiestelsel Hoger Onderwijs Nederland voor de beperkte opleidingsbeoordeling van de NVAO (d.d. september 2018) is het eindoordeel daarmee 'positief'.

Het panel heeft de Masteropleiding Arts and Culture op Standaard 1, 2, 3 en 4 beoordeeld met 'voldoet'. Volgens de beslisregels uit het Beoordelingskader Accreditatiestelsel Hoger Onderwijs Nederland voor de beperkte opleidingsbeoordeling van de NVAO (d.d. september 2018) is het eindoordeel daarmee 'positief'.

Conclusie

Het panel beoordeelt de *bacheloropleiding Kunstgeschiedenis* als 'positief'.

Het panel beoordeelt de *masteropleiding Arts and Culture* als 'positief'.

BIJLAGEN

BIJLAGE 1: BEOOGDE LEERRESULTATEN

Bacheloropleiding Kunstgeschiedenis

Afgestudeerden van de afstudeerrichtingen Kunst en Cultuur en Arts Media and Society hebben de onderstaande generieke eindkwalificaties bereikt, gerangschikt volgens de Dublindescriptoren III, IV en V:

III. Oordeelsvorming, verzamelen en interpreteren van gegevens

10. kunnen zelfstandig en op kritische wijze gegevens verzamelen in bibliotheekcatalogi, beeldcollecties en andere relevante documentatiemiddelen, zoals schriftelijke en digitale bronnen, repertoria en lexica, zodat zij aan de hand daarvan een concrete onderzoeksvraag kunnen formuleren en uitwerken;

11. kunnen bronnen, literatuur en digitale databestanden verwerken in een helder en beargumenterend schriftelijk betoog;

12. kunnen de kunst- en cultuurhistorische thema's en wetenschappelijk onderzoek naar die thema's zien in het licht van hun maatschappelijke relevantie in heden en verleden.

IV. Communicatievaardigheden

13. kunnen verschillende media en vormen van kunst in hun context plaatsen en voor een breed publiek toelichten met behulp van een met argumenten onderbouwd analytisch en kritisch mondeling of schriftelijk betoog;

14. kunnen zowel voor vakgenoten als in een algemene beroepssituatie mondeling en schriftelijk verslag doen van een eigen onderzoek.

V. Leervaardigheden

15. kunnen feitelijke kennis op het gebied van verschillende kunstvormen en media relateren aan de methoden en de theorievorming die binnen de kunst- en mediageschiedenis, en aan de theoretische concepten die in de algemene cultuurgeschiedenis gangbaar zijn;

16. kunnen onder begeleiding van een docent zelfstandig een wetenschappelijke probleemstelling formuleren, en een methodologie/theoretisch kader formuleren om die onderzoeksvraag adequaat te beantwoorden. Zij kunnen dit ook zelfstandig en kritisch uitwerken tot een coherent betoog dat de vorm heeft van een schriftelijk werkstuk met een maximale omvang van 7.000 woorden (exclusief wetenschappelijke verantwoording en literatuur).

Voorts leidt elke Leidse geesteswetenschappelijke bacheloropleiding op tot facultair geformuleerde algemene academische vaardigheden. Deze zijn opgenomen in bijlage A van de facultaire Onderwijs- en Examenregeling.

Afgestudeerden van de afstudeerrichting Kunst en Cultuur hebben de onderstaande voor de track specifieke eindkwalificaties bereikt, gerangschikt volgens de Dublindescriptoren I en II:

I. Kennis en inzicht gerelateerd aan de afstudeerrichting Kunst en Cultuur

1a. hebben een zodanige kennis van en inzicht in de geschiedenis van kunst uit het westen en niet-westen vanaf de Oudheid tot heden en van verschillende vormen van beeldende kunst, architectuur en wooncultuur, dat zij kunstwerken kunnen plaatsen in hun context van ontstaan en uitspraken kunnen doen over de wijze van vervaardiging;

2a. hebben een zodanige kennis van en inzicht in de geschiedenis van de kunsten in het westen en niet-westen vanaf de Oudheid tot heden en van verschillende vormen van beeldende kunst, architectuur en wooncultuur, dat zij die kunstwerken kunnen relateren aan belangrijke theoretische en methodologische kaders die daarover zijn geformuleerd en dat zij die tevens volgens de huidige wetenschappelijke opvattingen kunnen bestuderen;

3a. hebben een zodanige kennis van en inzicht in de kunstproductie en kunstbegrippen van cultuurgebieden binnen het westen en niet-westen, dat zij kunstvormen uit die verschillende cultuurgebieden kunnen relateren aan interdisciplinaire wetenschappelijke publicaties en/ of

theoretisch kaders en aan de laatste wetenschappelijke opvattingen over het mondiale perspectief van de kunstgeschiedenis;

4a. hebben een zodanige kennis van collecties, musea en cultureel erfgoed dat zij op elementair niveau kunstwerken kunnen beschouwen in het licht van collectievorming en institutionele presentaties in verleden en heden;

5a. hebben een zodanige kennis van en inzicht in formele, technische en materiële aspecten van beeldende kunst, architectuur en kunstnijverheid, en in de geschiedenis van de technische en materiële aspecten van deze kunstvormen, dat zij uitspraken kunnen doen over de wijze van vervaardiging, de contexten waarin de objecten hebben gefunctioneerd en/of nu nog functioneren en de duiding die aan de objecten werd gegeven of thans gegeven wordt.

II. Toepassen van kennis en inzicht gerelateerd aan de afstudeerrichting Kunst en Cultuur

6a. hebben een zodanig inzicht in vorm, functie en inhoud, materiaal en techniek van kunstwerken dat zij deze binnen relevante contexten en volgens de gangbare normen voor wetenschap kunnen analyseren en beschrijven;

7a. hebben een zodanig analytische benadering van uiteenlopende kunsthistorische teksten, dat zij tonen deze teksten te begrijpen wat betreft vraagstelling, structuur, de theoretische en methodologische kaders die door de auteur worden gehanteerd en de opbouw van de argumentatie;

8a. kunnen zodanig onderbouwde kritiek geven op wetenschappelijke teksten dat zij verschillende benaderingswijzen en methodes van elkaar kunnen onderscheiden en met elkaar in verband kunnen brengen en deze bovendien kritisch kunnen beschouwen in relatie tot diverse vormen van kunst;

9a. kunnen als voorbereiding op de beroepspraktijk binnen het onderwijs of een voor het vakgebied relevant werkveld

- bijvoorbeeld in musea, galeries, archieven of bibliotheken

- zelfstandig inhoudelijke taken volbrengen op een aan de kunstgeschiedenis gerelateerd derdejaars niveau.

Afgestudeerden van de afstudeerrichting Arts, Media and Society hebben de onderstaande specifieke eindkwalificaties bereikt, gerangschikt volgens de Dublindescriptoren I en II:

I. Kennis en inzicht gerelateerd aan de afstudeerrichting Arts, Media and Society

1b. hebben zodanige kennis van en inzicht in de ontwikkelingen binnen de contemporaine kunsten, media en maatschappij en de geschiedenis van kunstproductie in de Westerse en Niet-Westerse wereld dat zij die kunnen plaatsen in hun context van ontstaan en de wijze van vervaardiging volgens de laatste wetenschappelijke opvattingen;

2b. hebben zodanige kennis van en inzicht in de belangrijkste thema's die zijn gerelateerd aan de contemporaine kunsten, media en maatschappij en de geschiedenis van kunstproductie in de Westerse en Niet-Westerse wereld dat zij die kunnen plaatsen in de historiografie van dit vakgebied en volgens de laatste wetenschappelijke opvattingen;

3b. hebben zodanige kennis van en inzicht in thema's die zijn gerelateerd aan de kunsten, media en samenleving, en de manier waarop media en de kunsten in relatie staan tot mondiale uitdagingen, dat zij die kunnen beschouwen vanuit het contemporaine debat dat daarover wordt gevoerd;

4b. hebben zodanige kennis van collecties, musea en cultureel erfgoed dat zij op elementair niveau kunstwerken kunnen beschouwen in het licht van collectievorming en institutionele presentaties in verleden en heden en de beleidsvorming daaromtrent;

5b. hebben zodanige kennis van en inzicht in technische en materiële aspecten van diverse media en kunstvormen, dat zij die kunnen relateren aan wijzen van vervaardiging in relatie tot hun maatschappelijke context.

II Toepassen van kennis en inzicht gerelateerd aan de afstudeerrichting Arts, Media and Society

6b. hebben zodanig inzicht in vorm, functie en inhoud, materiaal en techniek van kunstwerken en media dat zij deze binnen relevante contexten en volgens de gangbare normen voor wetenschap kunnen analyseren en beschrijven;

7b. kunnen zodanig onderbouwde kritiek geven op uiteenlopende wetenschappelijke teksten dat zij laten blijken deze teksten te begrijpen in opbouw, redenering en argumentatie en dat zij die kunnen plaatsen binnen het vakgebied;

8b. kunnen zodanig onderbouwde kritiek geven op een wetenschappelijke invalshoek dat zij verschillende benaderingswijzen van elkaar kunnen onderscheiden en ze kritisch kunnen beschouwen in relatie tot diverse vormen van kunst, media en samenleving;

9b. kunnen in een voor het vakgebied relevant werkveld, zelfstandig inhoudelijke taken volbrengen op een aan het vakgebied van kunst, media en maatschappij gerelateerd derdejaars niveau, zoals het ondersteunen van beleidsmakers en het uitvoeren van ondersteunend onderzoek bij diverse instellingen die zich op wat voor manier dan ook verhouden tot media en cultuur.

Masteropleiding Arts and Culture

The learning outcomes for III Making judgements, IV Communication and V Learning skills for the Master Arts and Culture are:

III Making judgements

The master's graduates demonstrate in their written and oral work to have the ability to:

1. find and research primary and secondary, modern, historical and digital sources, to judge the quality of these sources, their reliability and their theoretical and/or historical relevance to a research topic, and to use these sources to formulate and/or answer a research question that is relevant to the current debate on the topic;
2. write a well-argued academic paper founded on one's own research based on primary and secondary sources, by taking into account current debates and perspectives;
3. find and use collections of relevant objects and images of these objects, and integrate these in an essay in such a way that they clarify and/or strengthen the argumentation;

IV Communication

The master's graduates demonstrate, in their written and oral work the ability to:

4. give a clear and well-argued oral presentation in English, based on one's own research and to critically evaluate presentations of research results of fellow students presented before an academic or lay audience; to write a well-argued academic paper based on one's own research
5. participate orally or in writing in a constructive and critical manner in an academic discussion; to take up and defend a position, as well as to question and revise both one's own position and that of others on the basis of coherent arguments;
6. to write grammatically correct English; and to use a consistent system of reference according to the conventions of the MA Arts & Culture Style Sheet.

V Learning skills

The master's graduates demonstrate, in their written and oral work the ability to:

7. enter into a post-master's professional programme or PhD programme requiring independent research;
8. if required for the research topic, read academic texts in other languages than English or Dutch, such as German, French, Middle or early modern Dutch;
9. (Applicable if the free component of 10 credits is filled with an internship) independently complete content-related tasks in a relevant field of research on a level matching the specialisation and study programme, and to be able to integrate these tasks in the general project goal.

Graduates of the programme specialisation **Contemporary Art in a Global Perspective** will have attained the following learning outcomes, listed according to the Dublin descriptors I and II:

I Knowledge and understanding

The master's graduates demonstrate, in their written and oral work:

1. thorough knowledge and understanding of the area of Art of the Contemporary World/World Art Studies, its basic concepts and current research issues with their contexts and perspectives, theoretical discussions, research apparatus and methods, as well as analytical and interpretive skills;

2. thorough knowledge and understanding of art works and artistic expressions regarding issues of globalization and scientific and technological developments, and their various contextualisations and theorizations;
3. an in-depth knowledge of the relevant contexts, cultural, ideological, religious, academic or scientific, of the production, reception and dissemination of art and its impact on society;
4. knowledge and understanding of the interdisciplinary aspects of Art of the Contemporary World, as the MA Arts & Culture is understood here as a broad, interdisciplinary, intermedial and intercultural field of inquiry into artistic and cultural practices.

II Applying knowledge and understanding

The master's graduates show, in their written and oral work, the ability to:

5. define a research topic, formulate research questions and identify an object of inquiry (a corpus of art works or cultural practices related to art) that will allow them to answer these research questions in an academical way conforming to current scholarly practices in Art History and Cultural Studies; to analyse and critically assess the theories and practices of Art of the Contemporary World and World Art Studies;
6. select an appropriate body of theory for the analysis and interpretation of the object of inquiry, so that innovative answers to the research question can be given; have knowledge of theoretical approaches within the field of Art of the Contemporary World and World Art Studies and understand the societal and historical dimensions of both the researched works of art or practices;
7. contribute creative solutions to on-going debates in the discipline of Art of the Contemporary World and World Art Studies, based on independent research and theoretical reflection. Understand the societal and historical dimensions of both the researched works of art or practices and their theoretical approaches.

Graduates of the programme specialisation **Art, Architecture and the Interior before 1800** will have attained the following learning outcomes, listed according to the Dublin descriptors:

I. Knowledge and understanding

The master's graduates demonstrate, in their written and oral work:

1. Advanced knowledge of and insight into one or a number of topics or themes/perspectives in Art Architecture and interior before 1800;
2. Thorough and active knowledge of and insight into the core concepts, research methods and current academic discussions concerning topics, themes and perspectives relating to the Art, Architecture and Interior before 1800;
3. Thorough and active knowledge of the relevant contexts of artistic expressions and their origins, concerning the Art, Architecture and Interior before 1800, and of the production of works of art, the reception and their societal impact;
4. An interdisciplinary attitude, by acquiring general knowledge of and insight into current debates in art history and within related academic disciplines.

II. Applying knowledge and understanding

The master's graduates show, in their written and oral work, the ability to:

5. define a research topic, formulate research questions and identify an object of inquiry (a corpus of art works or cultural practices related to art) that will allow them to answer these research questions in a way conforming to current scholarly practices in Art, Architecture and Interior before 1800 and to analyse and critically assess the theories and practices of Art, Architecture and Interior before 1800;
6. select an appropriate body of theory for the analysis and interpretation of the object of inquiry in order to answer the research question; understand the social and historical dimensions of the topic of inquiry within the field of Art, Architecture and Interior before 1800;
7. contribute creative solutions to on-going debates in the discipline of Art, Architecture and Interior before 1800, based on independent research and theoretical reflection. Understand the social and historical dimensions of both the researched works of art or practices and their theoretical approaches.

Graduates of the programme specialisation **Museums and Collections** have attained the following learning outcomes, listed according to the Dublin descriptors:

I. Knowledge and understanding

The master's graduates demonstrate, in their written and oral work:

1. thorough knowledge and understanding of the area of Museums and Collections, its basic concepts and current research issues with their contexts and perspectives, theoretical discussions, research apparatus and methods, as well as analytical and interpretive skills;
2. thorough knowledge and understanding of the history, practices and theories in the field of Museums and Collections;
3. in-depth knowledge of the relevant contexts (cultural, ideological, religious or scientific) in which museums and collections function(ed) on the one hand, and their impact on their contemporary society on the other;
4. knowledge and understanding of the interdisciplinary aspects of Museums and Collections, as the MA Arts & Culture is understood here as a broad, interdisciplinary, intermedial and intercultural field of inquiry into artistic and cultural practices.

II. Applying knowledge and understanding

The master's graduates show, in their written and oral work, the ability to:

5. define a research topic, formulate research questions and identify an object of inquiry (a corpus of art works or cultural practices related to art) that will allow them to answer these research questions in a way that conforms with current scholarly practices in Museums and Collections; To analyse and critically assess the theories and practices of Museums and Collections;
6. select an appropriate body of theory for the analysis and interpretation of the object of inquiry, so that innovative answers to the research question can be given; understand the social and historical dimensions of the topic of inquiry within the field of Museums and Collections;
7. contribute creative solutions to on-going debates in the discipline of Museums and Collections, based on independent research and theoretical reflection. Understand the social and historical dimensions of both the researched works of art or practices and their theoretical approaches.

BIJLAGE 2: OVERZICHT VAN DE PROGRAMMA'S

Bacheloropleiding Kunstgeschiedenis

Eerste jaar

Vak	Semester	Blok	EC	Niveau
Eerste semester				
✦ Freshman's Class / werkcollege Academische Vaardigheden I: kennismaken met de wetenschappelijke bestudering van kunst	1	I	5	100
✦ Westerse Beeldende Kunst en Architectuur - 2000 deel I	1	I, II	5	100
✦ Moderne en hedendaagse kunst en fotografie	1	II	5	100
✦ How The World Makes Art	1	I	5	100
✦ Big Media	1	I, II	5	100
✦ Arts in Society	1	I, II	5	100
Tweede semester				
✦ Academische Vaardigheden II (Kunstgeschiedenis): zoeken, schrijven en presenteren	2	III, IV	5	100
✦ Visuele analyse I: iconografie en interpretatie van de westerse beeldende kunst	2	III, IV	5	100
✦ Visuele analyse II: kunsttechnieken en objectanalyse van beeldende kunst, architectuur en design	2	III, IV	5	100
✦ Westerse Beeldende Kunst en Architectuur - 2000 deel II	2	III, IV	5	100
✦ History of Design and Domestic Culture 1500-present	2	III, IV	5	100
✦ Curating Cultures	2	III, IV	5	100

Tweede jaar

Vak	Semester	Blok	EC	Niveau
Eerste semester				
Museums, Cultural Heritage and Collections	1	I	10	200
Kerncurriculum: Inleiding World Art Studies	1	I, II	5	200
Beide themacolleges verplicht:				
✦ Esthetica	1	I, II	5	300
✦ Hoe verandert kunst de wereld? Art's agency in steden, hoven & kerken	1	I, II	5	200
Kies één van de volgende werkcolleges:				
Het werkcollege in semester één moet qua specialisatie en tijd verschillen van het werkcollege in semester twee				
✦ Werkcollege BA2 Fotografie: van snapshot tot fotofilm	1	I, II	5	200
✦ Werkcollege BA2 Kunst en hof: de Europese kunstnijverheid in context c. 1450-1850	1	I, II	5	200
Tweede semester				
Excursiewerkcollege Berlijn (/Florence)	2	III, IV	10	200
Excursiewerkcollege Florence (/Berlijn)	2	III, IV	10	200
Kerncurriculum: Wetenschapsfilosofie	2	III, IV	5	200
Beide themacolleges verplicht:				
✦ Themacollege beeldende kunst: Kunst en commercie. Schilderkunst en de markt 1400-1700	2	III, IV	5	200
✦ Topical Course: Artist's Writings	2	III, IV	5	200
Kies één van de volgende werkcolleges:				
Het werkcollege in semester twee moet qua specialisatie en tijd verschillen van het werkcollege in semester één.				
✦ Werkcollege BA2: Prentkunst Pieter Bruegel	2	III, IV	5	200
✦ Werkcollege BA2: Contrareformatie en Kunst	2	III, IV	5	200

Derde jaar

In het derde jaar kiezen studenten 30 ec aan keuzevakken. Zij kunnen daarbij ook uit het keuzeaanbod van kunsthistorische vakken kiezen.

Vak	Semester	Blok	EC	Niveau
Eerste semester				
Perspectieven op kunstwetenschappelijk onderzoek en de beroepspraktijk	1	I, II	5	300
Seminar Bachelor Eindwerkstuk (Kunstgeschiedenis)	1 / 2	II, III	5	400
Kies één uit de volgende werkcolleges (bij voorkeur binnen de specialisatie):				
✦ Werkcollege BA3: Leidse kunstenaars en ambachtslieden 1475 - 1575	1	I, II	10	300
✦ Werkcollege BA3 musea en collecties: Virtual Exhibition, The Lost Museum - Looting and Restitutions	1	I, II	10	300
✦ Werkcollege BA 3: Plaatskwesties in Moderne en Hedendaagse Kunst	1	I, II	10	300
✦ Seminar BA3 Architectural History: Gothic Mania	2	III, IV	10	300
Tweede semester				
Bachelor Eindwerkstuk Kunstgeschiedenis	2	III, IV	10	400

Kunstgeschiedenis: Arts, Media and Society

Vak	Semester	Blok	EC	Niveau
Semester I				
✦ Freshman's Class / Academic Skills I seminar: On the Scholarly Study of Art and its History	1	I	5	100
✦ How The World Makes Art	1	I	5	100
✦ Big Media	1	I, II	5	100
✦ Arts in Society	1	I, II	5	100
✦ Art in the West - 1800	1	I, II	5	100
✦ Modern and Contemporary Visual Art and Photography after 1800	1	II	5	100
Semester II				
✦ Academic Skills II (Art History): Searching and Processing Information, Writing and Oral Presentation	2	III, IV	5	100
✦ History of Design and Domestic Culture 1500-present	2	III, IV	5	100
✦ Curating Cultures	2	III, IV	5	100
✦ Representation: Cultural Representation and Signifying Practices	2	III, IV	5	200
✦ Cinema and Photography	2	III, IV	10	100

Vak	Semester	Blok	EC	Niveau
Semester I				
Museums, Cultural Heritage and Collections			10	200
Kerncurriculum: Inleiding World Art Studies	1	I, II	5	200
Two Topical Courses within Arts Media and Society				
* Topical Course: Artivism	1	I, II	5	200
* Topical Course Art and Technology	1	I, II	5	200
One Seminar BA2 AMS, choose one out of two:				
* Seminar BA2: Digital Cultures, Digital Lives	1	I, II	5	200
* Seminar BA2: The Global Turn: Contemporary Art and Globalisation	1	I, II	5	200
Semester II				
Core: Philosophy of science	2	III, IV	5	200
Fieldwork 10EC				
* AMS on site: Practices and Approaches	2	III, IV	10	200
Two Topical Courses within Arts Media and Society				
* Topical Course: Artist's Writings	2	III, IV	5	200
* Topical Courses: Options offered	2	III, IV	5	200
One Seminar BA2 AMS, choose one out of two:				
* Seminar BA2: Art and Cultural Memory	2	III, IV	5	200
* Seminar BA2: Photography and Film: from Snapshot to Photo Film	2	III, IV	5	200

Masteropleiding Arts and Culture

The programme consists of 60 EC, to be completed in one year. Part-time students complete the programme in 1.5 years, with a course load of 20 EC per semester. Courses are scheduled during office hours.

The structure of the programme is as follows:

- Practices and Debates (5 credits)
- Two Research Seminars from Museums and Collections (20 credits)
- Free Component (10 credits)
- Thesis Seminar (5 credits)
- Thesis (20 credits)

Requirements for graduation are:

- Successful completion of courses, following the structure of the programme (40 EC)
- Successful completion of an MA Thesis (20 EC)

You will need to complete at least 45 EC within your field of specialisation:

- 2 Research seminars from Museums and Collections (20 credits);
- Thesis seminar (5 EC);
- Thesis (20 EC).

Track Art, Architecture and Interior before 1800

Vak	Semester	Blok	EC	Niveau
Obligatory courses				
Practices and Debates in Art History	1 / 2	I, III	5	500
Thesis Seminar Arts and Culture	1 / 2	II, IV	5	500
Free Component	1 / 2	I, II, III, IV	10	500
MA Thesis Arts and Culture	1 / 2	I, II, III, IV	20	600
Choose two of the following research seminars				
Core Course Medieval and Early Modern Studies	1	I, II	5/10	500
Art, Renaissance and Textile	1	I, II	10	500
East-West, South-North, on Cultural Exchange from 700 to 1800	2	III, IV	10	500
Beyond Art: Grotesque & Auricular	2	III, IV	10	500
Free Component (10 EC)				
You can choose any course offered within the MA Arts and Culture, a course on an Arts and Culture subject taught in another MA or an approved Internship. If you choose to take a course on an Arts and Culture subject taught in another MA, you need permission of the Board of Examiners.				
Suggestions:				
The Visual and Material Culture of Exchange in Asia and Europe, 1500-1800	1	I, II	10	500
A Century of Modern Dutch Sculpture in an International Perspective	1	I, II	10	500
Internship Arts and Culture	1 / 2	I, II, III, IV	10	500

For the Free Component you can choose any course offered within the MA Arts and Culture, a course on an Arts and Culture subject taught in another MA or an approved internship. Suggestions for the Free Component include the interdisciplinary course Medieval and Early Modern Studies where you will be part of a classroom with students from disciplines such as archaeology, philosophy and history.

Track Contemporary Art in a Global Perspective

Vak	Semester	Blok	EC	Niveau
Obligatory courses				
Practices and Debates in Art History	1 / 2	I, III	5	500
Thesis Seminar Arts and Culture	1 / 2	II, IV	5	500
Free Component	1 / 2	I, II, III, IV	10	500
MA Thesis Arts and Culture	1 / 2	I, II, III, IV	20	600
Choose two of the following Research Seminars				
The Epistemological Force of Art	1	I, II	10	500
Arts and Digital Culture	1	I, II	10	500
Interculturality 2: The Global Imagination	2	III, IV	10	500
Art & Earth: Taking an Ecological view on Contemporary Art Worldwide	2	III, IV	10	500
Art and Life Sciences	2	III, IV	10	500
Free Component (10 EC)				
You can choose any course offered within the MA Arts and Culture, a course on an Arts and Culture subject taught in another MA or an approved Internship. If you choose to take a course on an Arts and Culture subject taught in another MA, you need permission of the Board of Examiners.				
Suggestions				
The Visual and Material Culture of Exchange in Asia and Europe, 1500-1800	1	I, II	10	500
A Century of Modern Dutch Sculpture in an International Perspective	1	I, II	10	500
Internship Arts and Culture	1 / 2	I, II, III, IV	10	500

Track Museums and Collections

Vak	Semester	Blok	EC	Niveau
Obligatory courses				
Practices and Debates in Art History	1 / 2	I, III	5	500
Thesis Seminar Arts and Culture	1 / 2	II, IV	5	500
Free Component	1 / 2	I, II, III, IV	10	500
MA Thesis Arts and Culture	1 / 2	I, II, III, IV	20	600
Choose two of the following Research Seminars:				
Early Modern Cultures of Collecting	1	I, II	10	500
Museum Matters I: Politics and Ethics of Museum Collecting	1	I, II	10	500
Museum Matters II: Curating Collections	2	III, IV	10	500
Looted Art and Restitution: History, Theory and Policy	2	III, IV	10	500
Free Component (10 EC)				
You can choose any course offered within the MA Arts and Culture, a course on an Arts and Culture subject taught in another MA or an approved Internship. If you choose to take a course on an Arts and Culture subject taught in another MA, you need permission of the Board of Examiners.				
Suggestions				
The Visual and Material Culture of Exchange in Asia and Europe, 1500-1800	1	I, II	10	500
A Century of Modern Dutch Sculpture in an International Perspective	1	I, II	10	500
Internship Arts and Culture	1 / 2	I, II, III, IV	10	500

BIJLAGE 3: BEZOEKPROGRAMMA

Bezoekprogramma visitatie Cluster Kunst en Cultuur –21 en 22 maart 2019

Dag 1: Donderdag 21 maart

Begintijd	Eindtijd	Activiteit en deelnemers
09.30	09.45	Ontvangst in oude UB (Rapenburg): korte presentatie studenten opleiding
09.45	12.30	Vorbereidend overleg panel
12.30	13.00	Lunch
13.00	14.00	Inhoudelijk verantwoordelijken
14.00	14.15	Pauze / intern overleg
14.15	15.00	Studenten bachelor
15.00	15.45	Docenten bachelor
15.45	16.30	Pauze / intern overleg
16.30	17.15	Studenten master
17.15	18.00	Alumni

Dag 2: Vrijdag 22 maart

Begintijd	Eindtijd	Activiteit en deelnemers
09.00	10.00	Aankomst, intern overleg panel, inzien documenten en inloopsprekuur
10.00	10.45	Docenten master
10.45	11.30	Examencommissie
11.30	12.15	Eindgesprek management
12.15	13.00	Lunch management
13.00	15.30	Opstellen voorlopige bevindingen en voorbereiden mondelinge rapportage
15.30	16.15	Ontwikkelgesprek
16.15	17.15	Mondelinge rapportage voorlopig oordeel, borrel aansluitend

BIJLAGE 4: BESTUDEERDE EINDWERKEN EN DOCUMENTEN

Het panel heeft voorafgaand aan het bezoek vijftien eindwerken bestudeerd van de bacheloropleiding Kunstgeschiedenis en vijftien eindwerken van de masteropleiding Arts and Culture. De gegevens van de eindwerken zijn bekend bij QANU en zijn op aanvraag beschikbaar. Tevens zijn de zelfevaluatie-rapporten van beide opleidingen door het panel doorgenomen.

Het panel heeft tijdens het bezoek onder meer de volgende documenten bestudeerd (deels in *hard copy* en deels via de elektronische leeromgeving):

- Beoogde leerresultaten
- Curriculumoverzicht
- Beschrijving opleidingsinhoud (elektronische leeromgeving en een selectie studiematerialen)
- Onderwijs- en Examenreglement
- Overzicht van stafleden
- Lijst met afstudeerwerken
- Selectie uitgewerkte opdrachten van Practices and Debates, (masteropleiding)
- Presentatie van studenten over de door hen gemaakte tentoonstelling, als onderdeel van de cursus Museum Matters II
- Toetsplan bachelor- en masteropleiding (eindtermen en toetsvormen)
- Opleidingskaarten bachelor- en masteropleiding (waarin in-, door- en uitstroom staan aangegeven)
- Verslagen examencommissie 2016-2018
- Verslagen opleidingscommissie 2016-2018